

TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC TỰ NHIÊN
KHOA CÔNG NGHỆ THÔNG TIN

Phan Trường An - Phạm Dương Trường Đức

HỌC CÓ GIÁM SÁT VỚI DỮ LIỆU CÓ
PHÂN BỐ THAY ĐỔI BẰNG MÔ HÌNH
DỰA TRÊN QUAN HỆ NHÂN QUẢ

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN
CHƯƠNG TRÌNH CHUẨN

Tp. Hồ Chí Minh, tháng 07/2024

TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC TỰ NHIÊN
KHOA CÔNG NGHỆ THÔNG TIN

Phan Trường An - 20120032

Phạm Dương Trường Đức - 20120061

HỌC CÓ GIÁM SÁT VỚI DỮ LIỆU CÓ
PHÂN BỐ THAY ĐỔI BẰNG MÔ HÌNH
DỰA TRÊN QUAN HỆ NHÂN QUẢ

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN
CHƯƠNG TRÌNH CHUẨN

GIẢNG VIÊN HƯỚNG DẪN

ThS. Trần Trung Kiên

TS. Nguyễn Ngọc Thảo

Tp. Hồ Chí Minh, tháng 07/2024

Lời cam đoan

Chúng tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của chúng tôi dưới sự hướng dẫn của thầy Trần Trung Kiên và cô Nguyễn Ngọc Thảo.

Chúng tôi cam kết tất cả nội dung của đề tài khóa luận này là kết quả của quá trình học tập, nghiên cứu của chúng tôi.

Chúng tôi cam kết tất cả tài liệu, thông tin tham khảo từ tác giả khác được trích dẫn đầy đủ và chính xác.

Tp. Hồ Chí Minh, tháng 7 năm 2024

Phan Trường An

Phạm Dương Trường Đức

Thuyết minh chỉnh sửa đề tài

Theo mẫu thuyết minh chỉnh sửa đề tài (nếu có thay đổi tên đề tài, nội dung báo cáo... trong cuốn báo cáo sau bảo vệ)

Nhận xét hướng dẫn

Theo bản nhận xét của giảng viên hướng dẫn (có chữ kí) do giáo vụ cung cấp.

Nhận xét phản biện

Theo bản nhận xét của giảng viên phản biện (có chữ kí) do giáo vụ cung cấp.

Lời cảm ơn

Chúng em xin chân thành cảm ơn thầy Trần Trung Kiên và cô Nguyễn Ngọc Thảo vì đã tận tình hướng dẫn chúng em trong suốt quá trình thực hiện khóa luận tốt nghiệp. Chúng em xin cảm ơn thầy cô vì đã dẫn dắt chúng em. Những kiến thức, lời khuyên và những chỉnh sửa, góp ý của thầy cô là những bài học quý báu mà chúng em sẽ ghi nhớ.

Chúng em xin cảm ơn quý thầy cô Khoa Công nghệ Thông tin nói riêng, quý thầy cô của Trường Đại học Khoa học Tự nhiên - ĐHQG TP HCM nói chung vì đã trang bị cho chúng em một nền tảng kiến thức vững chắc và cho chúng em một môi trường học tập lành mạnh, bổ ích.

Xin gửi lời cảm ơn chân thành đến gia đình, bạn bè, người thân vì đã luôn ủng hộ, động viên cũng như lắng nghe những chia sẻ của chúng tôi.

Tp. Hồ Chí Minh, tháng 7 năm 2024

Phan Trường An

Phạm Dương Trường Đức

fit@hcmus

TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC TỰ NHIÊN
KHOA CÔNG NGHỆ THÔNG TIN

ĐỀ CƯƠNG KHOÁ LUẬN TỐT NGHIỆP

HỌC CÓ GIÁM SÁT VỚI DỮ LIỆU CÓ PHÂN BỐ THAY ĐỔI BẰNG MÔ HÌNH DỰA TRÊN QUAN HỆ NHÂN QUẢ

*(Supervised learning with data distribution shift using
causality-based model)*

1 THÔNG TIN CHUNG

Người hướng dẫn:

- Thầy Trần Trung Kiên
- Cô Nguyễn Ngọc Thảo (Khoa Công nghệ Thông tin)

Nhóm sinh viên thực hiện:

1. Phan Trường An (MSSV: 20120032)
2. Phạm Dương Trường Đức (MSSV: 20120061)

Loại đề tài: Nghiên cứu

Thời gian thực hiện: Từ 01/2024 đến 06/2024

2 NỘI DUNG THỰC HIỆN

2.1 Giới thiệu về đề tài

Học có giám sát là một loại của học máy mà máy tính sẽ được huấn luyện trên một bộ dữ liệu được gán nhãn (có nghĩa là dữ liệu đầu vào sẽ tương ứng với dữ liệu đầu ra mong muốn). Máy tính sẽ học trên bộ dữ liệu đó và đưa ra dự đoán cho dữ liệu đầu vào mới. Ví dụ, để dự đoán giá của một ngôi nhà mới, một mô hình học máy sẽ được huấn luyện trên bộ dữ liệu bao gồm thông tin (vị trí, diện tích, số phòng, số tầng,...) của các ngôi nhà được bán trước đó đại diện cho đầu vào và giá của chúng đại diện cho đầu ra (nhãn). Sau quá trình huấn luyện, khi đưa thông tin của ngôi nhà mới vào mô hình, mô hình sẽ dự đoán được giá của ngôi nhà đó.

Dữ liệu có phân bố thay đổi (Data distribution shift) là một hiện tượng trong học có giám sát xảy ra khi dữ liệu mà mô hình phải dự đoán có sự thay đổi phân bố so với dữ liệu mà mô hình được huấn luyện; điều này khiến cho độ chính xác của kết quả dự đoán của mô hình giảm.

Gọi X là không gian dữ liệu đầu vào và Y là không gian dữ liệu đầu ra (nhãn) của một mô hình. Trong học có giám sát, dữ liệu huấn luyện của mô hình có thể được xem như một tập hợp các mẫu từ phân bố kết hợp $P(X, Y)$. Phân bố này có thể được biến đổi như sau:

$$P(X, Y) = P(X)P(Y|X)$$

Từ phép biến đổi trên, ta có hai loại thay đổi phân bố:

- **Covariate shift** là khi $P(X)$ thay đổi, nhưng $P(Y|X)$ không thay đổi.
- **Concept shift** là khi $P(Y|X)$ thay đổi, nhưng $P(X)$ không thay đổi.

Tại đề tài khóa luận này chúng em tập trung vào vấn đề **Thay đổi miền (Domain shift)** là một nhóm con thuộc **Covariate shift**.

Bài toán “học có giám sát với dữ liệu có phân bố thay đổi” mà chúng em sẽ làm trong khóa luận được phát biểu như sau:

- Cho dữ liệu của K ($K \geq 1$) miền huấn luyện $D_{Train} = \{D^i | i = 1, \dots, K\}$ với $D^i = (x_j^i, y_j^i)_{j=1}^{n_i}, x \in X, y \in Y$ là thể hiện dữ liệu của miền thứ i . Phân bố đầu vào của các miền là khác nhau, nghĩa là $P_X^i \neq P_X^j, 1 \leq i \neq j \leq K$.
- Mục tiêu của bài toán là xây dựng một hàm dự đoán $h : X \rightarrow Y$ từ dữ liệu của K miền huấn luyện được cho để độ lỗi khi dự đoán trên dữ liệu của miền mục tiêu D_{Test} là nhỏ nhất. Nghĩa là hàm dự đoán có thể khái quát và chống chịu tốt với sự thay đổi miền. D_{Test} là dữ liệu thỏa điều kiện $P_X^{Test} \neq P_X^i, i \in \{1, \dots, K\}$.

Dữ liệu thực tế thường có xuất hiện cùng lúc nhiều loại phân bố thay đổi và phân bố thay đổi của dữ liệu có thể xảy ra trên nhiều thuộc tính. Đây là một thách thức cho các phương pháp giải quyết bài toán. Bởi vì một phương pháp có độ chính xác cao với loại phân bố thay đổi này sẽ có độ chính xác thấp với loại phân bố thay đổi khác. Hơn nữa, các phương pháp thường chỉ tập trung vào dữ liệu thay đổi trên một thuộc tính. Các phương pháp này sẽ có độ chính xác thấp khi gặp dữ liệu có phân bố thay đổi trên nhiều thuộc tính.

Nếu giải quyết được bài toán này, ta có thể giúp các mô hình học máy khái quát tốt được các miền, từ đó giúp mô hình chống chịu tốt với sự thay đổi phân bố dữ liệu, nhờ vậy các mô hình sẽ không bị giảm hiệu suất và đưa ra dự đoán đủ tốt theo yêu cầu của người dùng. Việc chống chịu tốt với sự thay đổi miền còn giúp mở rộng ứng dụng của các mô hình học máy trong thực tế.

Qua quá trình tìm hiểu, chúng em nhận thấy hướng tiếp cận sử dụng mô hình dựa trên quan hệ nhân quả là một hướng tiếp cận tiềm năng. Vì vậy, chúng em sẽ tập trung tìm hiểu sâu hướng tiếp cận này trong khóa luận.

2.2 Mục tiêu đề tài

- Tìm hiểu bài toán “học có giám sát với dữ liệu có phân bố thay đổi” (tình hình nghiên cứu, các phương pháp tiếp cận/giải quyết). Từ đó, chọn ra một phương pháp tiềm năng để hiểu sâu.
- Cài đặt thành công phương pháp được đề xuất trong bài báo mà chúng em tham khảo và đạt được kết quả như bài báo đó. Tiến hành cài đặt các phương pháp khác để so sánh.
- Tìm hiểu, thí nghiệm để hiểu thêm về ưu/nhược điểm của phương pháp đã chọn. Sau đó, xem xét và cải tiến nếu có thể.
- Rèn luyện kỹ năng nghiên cứu, mở rộng kiến thức liên quan đến bài toán.
- Nâng cao khả năng tự học, làm việc nhóm, kỹ năng trình bày,...

2.3 Phạm vi của đề tài

Trong đề tài này, chúng em sẽ tìm hiểu và cài đặt lại phương pháp từ một bài báo uy tín. Trong quá trình cài đặt, nếu có thời gian và khả năng, chúng em sẽ tiến hành cải tiến phương pháp. Theo chúng em thì việc hiểu rõ cơ sở lý thuyết và cài đặt được phương pháp sẽ cần nhiều thời gian, nên chúng em xem đây là mục tiêu chính cần tập trung thực hiện. Khi đã hiểu rõ và cài đặt thành công phương pháp của bài báo, chúng em sẽ tiến hành các thử nghiệm để tìm ra ưu/khuyết điểm của phương pháp đó.

Trong đề tài này, chúng em sẽ thử nghiệm phương pháp với bài toán phân loại. Đề tài chủ yếu làm về dữ liệu ảnh. Chúng em dự định sẽ thực hiện với 3 bộ dữ liệu là MNIST, small NORB và Waterbirds.

2.4 Cách tiếp cận dự kiến

Dưới đây là một số phương pháp giải quyết bài toán mà chúng em đã tìm hiểu cho đến thời điểm hiện tại.

- Một phương pháp thường được sử dụng là Correlation Alignment (CORAL) được đề xuất bởi B. Sun và cộng sự trong bài báo “Return of Frustratingly Easy Domain Adaptation” [1]. Phương pháp này điều chỉnh hiệp phương sai của dữ liệu từ miền huấn luyện D_{Train} theo dữ liệu của miền mục tiêu D_{Test} . Từ đó, dữ liệu từ D_{Train} sẽ có phân bố tương đồng với dữ liệu từ D_{Test} . Nhờ vậy mà mô hình huấn luyện được sẽ khái quát hóa tốt hơn. Phương pháp này đòi hỏi phải có được dữ liệu từ D_{Test} .
- Các phương pháp tăng cường dữ liệu là một trong những hướng được sử dụng phổ biến trong việc khái quát miền. Với ý tưởng là dữ liệu càng lớn thì mô hình sẽ càng có nhiều sự đa dạng dữ liệu để khái quát các miền. Mixup [2] do Zhang và cộng sự đề xuất là một phương pháp sinh dữ liệu thường được sử dụng để tăng cường dữ liệu trong bài toán khái quát miền. Mixup sinh dữ liệu mới bằng cách thực hiện nội suy tuyến tính giữa hai đầu vào bất kỳ và nhân tương ứng của chúng trong bộ dữ liệu với một trọng số được lấy mẫu từ phân bố Beta. Đối với phương pháp Mixup nói riêng và các phương pháp tăng cường dữ liệu nói chung, đôi khi sự tăng cường dữ liệu sinh ra những đặc trưng không cần thiết trong việc khái quát miền, khiến cho tốn tài nguyên mà không giải quyết được yêu cầu bài toán.
- Một số các chiến lược học cũng có thể giải quyết được yêu cầu khái quát miền như là Ensemble learning, Meta-learning, Gradient operation,... [3] Trong đó meta-learning là một trong các chiến lược được sử dụng và nghiên cứu phổ biến. MLDG [4] (meta-learning for domain generalization) sử dụng chiến lược này trong việc khái quát miền. Ý tưởng của MLDG là chia dữ liệu trong các miền huấn luyện D_{Train} thành các bộ dữ liệu meta-train và meta-test để mô phỏng sự thay đổi miền, từ đó học được biểu diễn của các miền và khái quát chúng. Điểm yếu của phương pháp này là nếu dữ liệu trong các miền huấn luyện không đa dạng thì khó có thể khái quát tốt được trên miền mục tiêu và

có thể dẫn đến hiện tượng overfitting trên các đặc điểm cụ thể của miền huấn luyện.

- Trong bài toán khái quát miền, các phương pháp dựa trên mối quan hệ nhân quả là hướng tiếp cận tiềm năng. Các mô hình học máy thông thường có thể dựa vào các biến gây nhiễu trong dữ liệu huấn luyện để đưa ra quyết định khiến cho dự đoán không chính xác với dữ liệu mới của miền mục tiêu (ví dụ trong bài toán nhận diện con vật, các hình ảnh về bò trong dữ liệu huấn luyện thường xuất hiện cùng với nền cỏ; nên nếu ta đưa một hình ảnh con bò ở bãi biển thì mô hình có thể dự đoán không chính xác). Các mô hình học dựa trên mối quan hệ nhân quả có thể chỉ ra những nguyên nhân thật sự dẫn đến nhãn đúng, chứ không bị ảnh hưởng bởi các biến gây nhiễu trong dữ liệu huấn luyện. Nhờ đó, các mô hình này có thể dự đoán tốt với dữ liệu mới của miền mục tiêu. Năm 2022, Kaur và cộng sự đã công bố bài báo “Modeling the data-generating process is necessary for out-of-distribution generalization” ở hội nghị International Conference on Learning Representations [5]. Mô hình được đề xuất đã rút trích ra các ràng buộc chính xác từ đồ thị nhân quả để tìm ra tất cả các nguyên nhân dẫn đến nhãn Y . Từ đó, mô hình có thể khái quát tốt được các miền và đưa ra dự đoán chính xác nhất. Ngoài ra, mô hình của Kaur và cộng sự [5] còn có thể khái quát tốt được sự thay đổi đa thuộc tính trên các miền.

Trong khóa luận này, chúng em quyết định tập trung tìm hiểu và cài đặt lại phương pháp theo thuật toán được đề xuất trong bài báo [5]. Phương pháp này có độ chính xác cao hơn các phương pháp còn lại trong nhiều trường hợp. Hơn nữa, nó còn có thể giải quyết bài toán dữ liệu có phân bố thay đổi trên nhiều thuộc tính. Trong khi các phương pháp khác chỉ tập trung vào dữ liệu có phân bố thay đổi trên một thuộc tính. Ngoài ra, học dựa trên mối quan hệ nhân quả có thể được ứng dụng mở rộng ra rất nhiều bài toán. Tuy nhiên, kiến thức nền tảng của học dựa trên

mối quan hệ nhân quả theo chúng em nghĩ là không dễ để có thể làm chủ. Chúng em xác định hiểu rõ bài báo này cũng sẽ là cơ hội để hiểu rõ các kiến thức học dựa trên mối quan hệ nhân quả.

2.5 Kết quả dự kiến của đề tài

Qua khóa luận này, chúng em mong muốn đạt được các kết quả sau:

- Cài đặt từ đầu phương pháp được đề xuất và đạt được các kết quả đầu ra như trong bài báo [5].
- Có các thử nghiệm để hiểu rõ tiềm năng phát triển của hướng tiếp cận này cũng như hạn chế của nó.
- Thử nghiệm phương pháp trên các bài toán hồi quy, hoặc trên các bộ dữ liệu văn bản và cải tiến phương pháp nếu có đủ thời gian.

2.6 Kế hoạch thực hiện

Thời gian	Công việc	Người thực hiện
Từ 01/01/2024 đến 31/01/2024	- Tìm hiểu các bài báo khái quát miền dựa trên học nhân quả và chọn ra một phương pháp tiềm năng. - Lấy dữ liệu được sử dụng trong bài báo đó.	Phan Trường An Phạm Dương Trường Đức

Từ 01/02/2024 đến 15/03/2024	<ul style="list-style-type: none"> - Tìm hiểu một số bài báo giải quyết vấn đề khái quát miền và chọn ra một số phương pháp để so sánh với bài báo chính. - Viết đề cương thực hiện khóa luận. - Nắm rõ ý tưởng thực hiện của bài báo chính. 	Phan Trường An Phạm Dương Trường Đức
Từ 16/03/2024 đến 15/05/2024	<ul style="list-style-type: none"> - Hiểu sâu về kiến thức nền tảng của phương pháp học dựa trên quan hệ nhân quả. - Hiểu sâu bài báo chính. - Cài đặt lại phương pháp và tiến hành các thí nghiệm để tái hiện kết quả trong bài báo chính. - Tiến hành các thí nghiệm mở rộng (nếu còn thời gian). 	Phan Trường An Phạm Dương Trường Đức
Từ 16/05/2024 đến 31/06/2024	<ul style="list-style-type: none"> - Viết báo cáo khóa luận tốt nghiệp và chuẩn bị bài thuyết trình. 	Phan Trường An Phạm Dương Trường Đức

Tài liệu

- [1] B. Sun, J. Feng, and K. Saenko, “Return of frustratingly easy domain adaptation,” in *Proceedings of the AAAI conference on artificial intelligence*, 2016.
- [2] H. Zhang, M. Cisse, Y. N. Dauphin, and D. Lopez-Paz, “mixup: Beyond empirical risk minimization,” *ICLR*, 2017.
- [3] J. Wang, C. Lan, C. Liu, Y. Ouyang, T. Qin, W. Lu, Y. Chen, W. Zeng, and P. Yu, “Generalizing to unseen domains: A survey on domain generalization,” *IEEE Transactions on Knowledge and Data Engineering*, 2022.
- [4] D. Li, Y. Yang, Y.-Z. Song, and T. Hospedales, “Learning to generalize: Meta-learning for domain generalization,” in *AAAI*, 2018.
- [5] J. N. Kaur, E. Kiciman, and A. Sharma, “Modeling the data-generating process is necessary for out-of-distribution generalization,” *International Conference on Learning Representations*, 2022.

XÁC NHẬN
CỦA NGƯỜI HƯỚNG DẪN
(Ký và ghi rõ họ tên)

TP. Hồ Chí Minh, ngày 04 tháng 04 năm 2024
NHÓM SINH VIÊN THỰC HIỆN
(Ký và ghi rõ họ tên)

Trần Trung Kiên

Phan Trường An

Nguyễn Ngọc Thảo

Phạm Dương Trường Đức

Mục lục

Lời cam đoan	ii
Thuyết minh chỉnh sửa đề tài	iii
Nhận xét của GV hướng dẫn	iv
Nhận xét của GV phản biện	v
Lời cảm ơn	vi
Đề cương	xv
Danh sách hình	xvii
Danh sách bảng	xviii
Tóm tắt	xviii
1 Giới thiệu	1
2 Kiến thức nền tảng	6
2.1 Mô hình mạng nơ-ron đơn giản	6
2.1.1 Dạng mô hình	6
2.1.2 Huấn luyện mô hình bằng phương pháp ERM . . .	9
2.2 Phương pháp căn chỉnh phân bố dữ liệu CORAL	10

3	Mô hình mạng nơ-ron với phương pháp huấn luyện dựa trên quan hệ nhân quả CACM	13
3.1	Dạng mô hình	14
3.1.1	Kiến trúc CNN cho bài toán phân loại ảnh	14
3.1.2	Kiến trúc Transformer	17
3.2	Huấn luyện mô hình bằng phương pháp CACM	21
3.2.1	Xác định đồ thị nhân quả ứng với dữ liệu đang xét	23
3.2.2	Huấn luyện mô hình bằng phương pháp CACM từ dữ liệu huấn luyện và đồ thị nhân quả	27
4	Thí nghiệm	33
4.1	Các thiết lập thí nghiệm	33
4.1.1	Các bộ dữ liệu	33
4.1.2	Các kiến trúc cụ thể của mạng nơ-ron	36
4.2	Các thí nghiệm	39
4.2.1	So sánh kết quả cài đặt của khóa luận với bài báo gốc	39
4.2.2	Áp dụng CACM cho dữ liệu ảnh thực tế	42
4.2.3	Áp dụng CACM cho dữ liệu văn bản thực tế	42
5	Tổng kết và hướng phát triển	44
	Danh mục công trình của tác giả	45
	Tài liệu tham khảo	46
A	Ngữ pháp tiếng Việt	49
B	Ngữ pháp tiếng Nôm	50

Danh sách hình

2.1	Ví dụ về kiến trúc của một mạng nơ-ron nhân tạo (ANN) .	7
2.2	Kiến trúc của một FCFFNN đơn giản	8
2.3	Ý tưởng chính của phương pháp CORAL (Nguồn ảnh: [18])	11
3.1	Cấu trúc chung của CNN (Theo [5])	15
3.2	Phép tính tích chập trên ma trận	16
3.3	Kiến trúc Transformer (Nguồn ảnh: [19])	18
3.4	(a) Đồ thị canonical nhân quả [9] mô tả quá trình sinh dữ liệu phổ biến có thể tạo tập dữ liệu có sự thay đổi đa thuộc tính. (b) Đồ thị canonical với mối quan hệ tương quan $E - \mathbf{X}_c$. (c) Các cấu trúc đồ thị khác nhau dẫn tới sự thay đổi <i>Causal</i> , <i>Confounded</i> và <i>Selected</i>	23
3.5	Các đồ thị nhân quả [9] cho từng loại phân bố thay đổi dựa trên mối quan hệ $Y - \mathbf{A}$	25
4.1	Một số mẫu của các bộ dữ liệu MNIST	34
4.2	Một số mẫu của bộ dữ liệu Lighting+Azimuth small NORB	36
4.3	Khối phần dư	38

Danh sách bảng

4.1	Một số mẫu của bộ dữ liệu CivilComments	36
4.2	Các giá trị để điều chỉnh siêu tham số	40
4.3	Kết quả thí nghiệm trên các bộ dữ liệu MNIST và small NORB	41
4.4	Kết quả thí nghiệm với bộ dữ liệu CivilComments bằng cách gom nhóm theo danh tính và nhãn.	43

Tóm tắt

Trình bày tóm tắt vấn đề nghiên cứu, các hướng tiếp cận, cách giải quyết vấn đề và một số kết quả đạt được.

Chương 1

Giới thiệu

Học có giám sát là một loại của học máy mà máy tính sẽ được huấn luyện trên một bộ dữ liệu gồm các cặp đầu vào và đầu ra đúng. Máy tính sẽ học trên bộ dữ liệu đó và đưa ra dự đoán cho dữ liệu đầu vào mới. Ví dụ, để dự đoán giá của một ngôi nhà mới, một mô hình học máy sẽ được huấn luyện trên bộ dữ liệu bao gồm thông tin (vị trí, diện tích, số phòng, số tầng,...) của các ngôi nhà được bán trước đó đại diện cho đầu vào và giá của chúng đại diện cho đầu ra (nhãn). Sau quá trình huấn luyện, khi đưa thông tin của ngôi nhà mới vào mô hình, mô hình sẽ dự đoán được giá của ngôi nhà đó. Với sự tò mò và đam mê vô tận mong muốn máy tính có thể học và giải quyết được các yêu cầu của con người, các nhà nghiên cứu đã đề xuất ra vô số nghiên cứu về các mô hình học có giám sát để máy tính có thể học và tự đưa ra dự đoán sau khi được huấn luyện từ dữ liệu. Các mô hình học có giám sát đã và đang được ứng dụng rộng rãi trong nhiều lĩnh vực như nhận diện hình ảnh, xử lý ngôn ngữ tự nhiên, dự đoán tài chính, y học, và nhiều lĩnh vực khác. Các mô hình học máy truyền thống được huấn luyện trên giả định rằng dữ liệu huấn luyện và dữ liệu kiểm tra sẽ độc lập và có cùng phân bố với nhau. Tuy nhiên, điều đó không luôn luôn đúng trong thực tế. Khi dữ liệu huấn luyện và dữ liệu kiểm tra có phân bố khác nhau hiệu suất của các mô hình học máy thường giảm [22]. Hiện tượng này được gọi là “Dữ liệu có phân bố thay đổi” (Data distribution shift). Đây là vấn đề của hầu hết các mô hình học máy và cần được giải

quyết để có thể áp dụng được các mô hình học máy này vào thực tế.

Bài toán “học có giám sát với dữ liệu có phân bố thay đổi” mà chúng em tập trung làm trong khoá luận là bài toán học có giám sát với dữ liệu có phân bố đầu vào thay đổi. Cụ thể, bài toán này được phát biểu như sau:

- Cho dữ liệu của K miền huấn luyện, trong đó dữ liệu của mỗi miền có dạng $\{(x_i, y_i)_{i=1}^n\}$ với $x \in \mathcal{X}$ là đầu vào và $y \in \mathcal{Y}$ là đầu ra tương ứng, (x, y) được phát sinh từ phân bố $P(X, Y) = P(X)P(Y | X)$. Các miền này có cùng phân bố $P(Y | X)$ nhưng có phân bố $P(X)$ khác nhau. Với mỗi cặp (x, y) thì có thể có thêm thuộc tính a mà giá trị sẽ đặc trưng cho miền tương ứng và ảnh hưởng đến giá trị của x (ví dụ, với dữ liệu ảnh và các miền ứng với các người chụp khác nhau thì ta có thể có các thuộc tính a như góc chụp, giờ chụp,...).
- Yêu cầu của bài toán là tìm một hàm dự đoán $g : \mathcal{X} \rightarrow \mathcal{Y}$ từ dữ liệu của K miền huấn luyện được cho để có thể dự đoán tốt với dữ liệu của miền mục tiêu, với miền mục tiêu là một miền mới có cùng $P(Y | X)$ nhưng khác $P(X)$ với các miền huấn luyện. Nghĩa là hàm dự đoán g có thể khái quát và chống chịu tốt với sự thay đổi miền.

Các bộ dữ liệu khác nhau có thể có các loại phân bố thay đổi khác nhau, hoặc thậm chí với cùng một bộ dữ liệu có thể xảy ra các loại phân bố thay đổi khác nhau trên các thuộc tính khác nhau. Đây là một thách thức cho các phương pháp giải quyết bài toán. Các phương pháp chỉ tập trung giải quyết một loại phân bố thay đổi sẽ không hoạt động tốt với dữ liệu có các loại phân bố thay đổi khác. Nếu giải quyết được bài toán này, ta có thể giúp các mô hình học máy khái quát tốt được các miền, từ đó giúp mô hình chống chịu tốt với sự thay đổi phân bố dữ liệu, nhờ vậy các mô hình sẽ không bị giảm hiệu suất và đưa ra dự đoán đủ tốt theo yêu cầu của người dùng. Việc chống chịu tốt với sự thay đổi miền còn giúp mở rộng ứng dụng của các mô hình học máy trong thực tế.

“Dữ liệu có phân bố thay đổi” là một vấn đề luôn tồn tại trong các mô hình học có giám sát. Từ đó, đã có vô số nghiên cứu để giải quyết vấn đề này. Các phương pháp để giải quyết bài toán này có thể được chia thành ba nhóm: Xử lý dữ liệu (data manipulation), sử dụng các chiến lược học (learning strategy) và học biểu diễn (representation learning) [21]. Đại diện cho nhóm xử lý dữ liệu có thể đến phương pháp Mixup [24], đây là một phương pháp tăng cường dữ liệu do Zhang và cộng sự đề xuất. Mixup sinh dữ liệu mới bằng cách thực hiện nội suy tuyến tính giữa hai đầu vào bất kỳ và đầu ra tương ứng của chúng trong bộ dữ liệu với một trọng số được lấy mẫu từ phân bố Beta. Ý tưởng của Mixup nói riêng và các phương pháp khác trong nhóm này nói chung là dữ liệu càng nhiều và càng đa dạng thì mô hình sẽ có thể học được các đặc trưng chung của dữ liệu từ đó khái quát tốt hơn. Tuy nhiên, điểm yếu của nhóm phương pháp này có thể những đặc trưng mới được tạo ra không cần thiết cho việc khái quát khiến cho tiêu tốn tài nguyên mà không giải quyết được yêu cầu bài toán. Một số các chiến lược học cũng có thể giải quyết được yêu cầu khái quát miền như là Ensemble learning, Meta-learning, Gradient operation,... [21] Ensemble learning khai thác mối quan hệ giữa các miền huấn luyện bằng cách sử dụng các kiến trúc mạng và các chiến lược huấn luyện cụ thể để cải thiện khả năng khái quát hoá với giả định rằng mỗi mẫu dữ liệu có thể được xem như sự kết hợp của nhiều miền huấn luyện khác nhau và kết quả dự đoán cuối cùng là tổng hợp kết quả từ các mạng được huấn luyện trên từng miền huấn luyện, từ đó, giúp mô hình có thể đưa ra dự đoán chính xác hơn bằng cách tận dụng thông tin từ nhiều nguồn khác nhau. Tuy nhiên, Ensemble learning đòi hỏi sự tính toán phức tạp và không gian để huấn luyện và lưu trữ các mô hình khác nhau. Meta-learning cũng là một chiến lược được sử dụng để khái quát miền. MLDG [12] (meta-learning for domain generalization) dựa trên ý tưởng của meta-learning, bằng cách chia dữ liệu trong các miền huấn luyện thành các bộ dữ liệu meta-train và meta-test để mô phỏng sự thay đổi miền, từ đó học được biểu diễn của các miền và khái quát chúng. Điểm yếu của phương pháp này là nếu dữ liệu

trong các miền huấn luyện không đa dạng thì khó có thể khái quát tốt được trên miền mục tiêu và có thể dẫn đến hiện tượng overfitting trên các đặc điểm cụ thể của miền huấn luyện. Một phương pháp để giải quyết bài toán khái quát miền sử dụng chiến lược Gradient operation đó là *Correlation Alignment* (CORAL)[18]. CORAL điều chỉnh hiệp phương sai của dữ liệu từ miền huấn luyện theo dữ liệu của miền mục tiêu. Từ đó, dữ liệu từ miền huấn luyện sẽ có phân bố tương đồng với dữ liệu từ miền mục tiêu. Nhờ vậy mà mô hình huấn luyện được sẽ khái quát hóa tốt hơn. Phương pháp này đòi hỏi phải có được dữ liệu từ miền mục tiêu.

Các phương pháp dựa trên mối quan hệ nhân quả là hướng tiếp cận tiềm năng thuộc nhóm học biểu diễn. Các mô hình học máy thông thường có thể dựa vào các biến gây nhiễu trong dữ liệu huấn luyện để đưa ra quyết định khiến cho dự đoán không chính xác với dữ liệu mới của miền mục tiêu (ví dụ trong bài toán nhận diện con vật, các hình ảnh về bò trong dữ liệu huấn luyện thường xuất hiện cùng với nền cỏ; nên nếu ta đưa một hình ảnh con bò ở bãi biển thì mô hình có thể dự đoán không chính xác). Các mô hình học dựa trên mối quan hệ nhân quả có thể chỉ ra những nguyên nhân thật sự dẫn đến đầu ra đúng, chứ không bị ảnh hưởng bởi các biến gây nhiễu trong dữ liệu huấn luyện. Nhờ đó, các mô hình này có thể dự đoán tốt với dữ liệu mới của miền mục tiêu. Năm 2022, Kaur và cộng sự đã công bố bài báo “Modeling the data-generating process is necessary for out-of-distribution generalization” ở hội nghị International Conference on Learning Representations [9]. Trong bài báo này, nhóm tác giả đã đề xuất phương pháp *Causally Adaptive Constrain Minimization* (CACM). CACM nhấn mạnh sự cần thiết trong việc xác định và rút trích các ràng buộc độc lập chính xác từ đồ thị nhân quả thể hiện quá trình sinh dữ liệu. Việc tìm ra các ràng buộc giữa các nguyên nhân dẫn đến đầu ra dựa vào mối quan hệ giữa các thuộc tính với đầu ra giúp CACM có thể khái quát tốt trên những bộ dữ liệu với các loại phân bố thay đổi khác nhau và cả những bộ dữ liệu có nhiều loại phân bố thay đổi khác nhau trên các thuộc tính khác nhau.

Trong khoá luận này, chúng em quyết định tập trung tìm hiểu sâu và cài đặt lại phương pháp CACM được đề xuất trong bài báo “Modeling the data-generating process is necessary for out-of-distribution generalization” [9]. Phương pháp này có độ chính xác cao hơn các phương pháp còn lại trong nhiều trường hợp. Phần còn lại của khoá luận được trình bày như sau:

- Chương 2 trình bày các kiến thức cơ bản của các kiến trúc mô hình được sử dụng trong khoá luận. Đồng thời, trình bày các phương pháp được sử dụng để so sánh với CACM.
- Chương 3 trình bày chi tiết về các kiến trúc mô hình cụ thể mà ta có thể áp dụng phương pháp CACM và việc huấn luyện mô hình bằng phương pháp CACM.
- Chương 4 trình bày chi tiết các thí nghiệm và phân tích về kết quả đạt được.
- Chương 5 trình bày tổng kết và hướng phát triển.

Chương 2

Kiến thức nền tảng

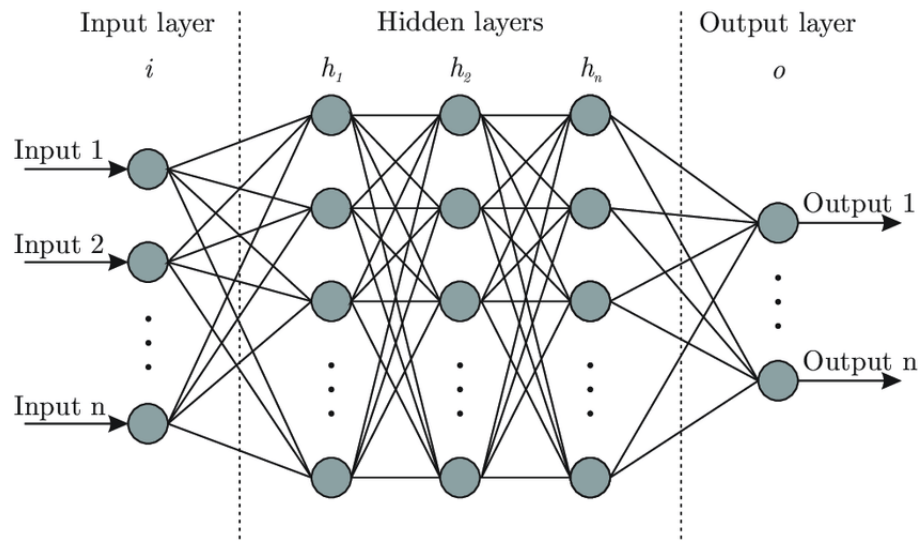
Trong chương này, chúng em sẽ giới thiệu mạng nơ-ron nhân tạo và trình bày kiến trúc của mạng truyền thẳng kết nối đầy đủ (FCFFNN), một dạng kiến trúc mạng nơ-ron đơn giản được sử dụng trong thí nghiệm ở chương 4. Sau đó, chúng em giới thiệu phương pháp ERM và phương pháp CORAL cho bài toán khái quát miền. Hai phương pháp này sẽ được chúng em cài đặt để so sánh với phương pháp chính của khóa luận là CACM.

2.1 Mô hình mạng nơ-ron đơn giản

2.1.1 Dạng mô hình

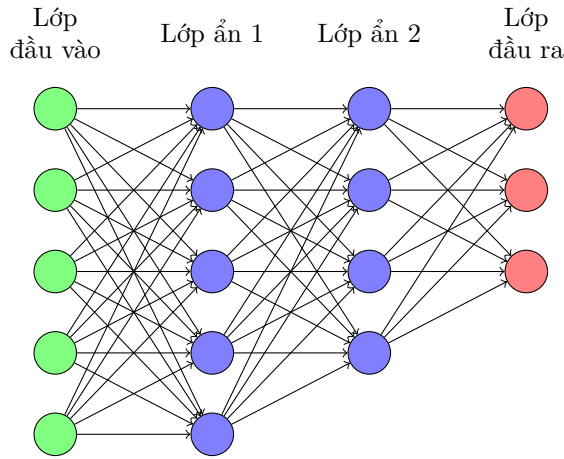
Mạng nơ-ron nhân tạo (Artificial Neural Network - ANN) là một chủ đề nóng được quan tâm từ những năm 1980. Mạng nơ-ron nhân tạo mô phỏng mạng lưới thần kinh của não người trong quá trình xử lý thông tin, nó là một mô hình tính toán được tạo bởi một số lượng lớn các nút (hoặc nơ-ron) được liên kết với nhau. Mỗi nút đại diện cho một hàm đầu ra cụ thể, gọi là hàm kích hoạt (activation function) và mỗi liên kết giữa hai nút bất kỳ đại diện cho trọng số thể hiện mức độ liên kết mạnh hay yếu giữa các nút (trọng số tương ứng với trí nhớ trong mạng nơ-ron nhân tạo). Đầu ra của mạng sẽ khác nhau dựa vào cách mạng được kết nối, giá trị trọng

số và các hàm chức năng khác nhau trong mạng [23]. Mô hình dự đoán mà chúng em tìm hiểu trong khóa luận là các mô hình dựa trên nền tảng mạng nơ-ron nhân tạo với cấu trúc cơ bản như hình 2.1. Các đơn vị dữ liệu x được truyền vào lớp đầu vào (Input layer) là dữ liệu mà ta cần mô hình dự đoán hoặc phân lớp. Các đơn vị ẩn trong các lớp ẩn (Hidden layers) là biểu diễn các cấp của dữ liệu đầu vào và không thể được quan sát ở ngoài mô hình. Lớp đầu ra (Output layer) sẽ đưa ra dự đoán y của mô hình về dữ liệu được cho.

Hình 2.1: Ví dụ về kiến trúc của một mạng nơ-ron nhân tạo (ANN)

Đã có hàng loạt các công trình nghiên cứu dựa trên ý tưởng của mạng nơ-ron và đưa ra rất nhiều các kiến trúc mô hình khác nhau. Tiêu biểu có mạng truyền thẳng kết nối đầy đủ (Fully-Connected Feed-Forward Neural Network - FCFFNN), mạng tích chập (Convolutional Neural Network - CNN), mạng hồi quy (Recurrent Neural Network - RNN), mạng dựa trên kiến trúc Transformer. Đối với từng loại dữ liệu và độ phức tạp của dữ liệu mà chúng ta có thể sử dụng các kiến trúc mô hình khác nhau để giải quyết bài toán. FCFFNN là kiến trúc đơn giản và có thể áp dụng cho dữ liệu nói chung. Đối với dữ liệu dạng ảnh, chúng ta có thể sử dụng các kiến trúc dựa trên CNN như LeNet-5 [11], VGGNet [17], ResNet [6],... Đối với dữ liệu dạng văn bản, chúng ta có thể sử dụng các mô hình RNN [14] như

Hình 2.2: Kiến trúc của một FCFFNN đơn giản

LSTM [8]. Đối với các bài toán xử lý ngôn ngữ như phân tích văn và nhận diện giọng nói, các mô hình tiêu biểu là các mô hình dựa trên kiến trúc Transformer [19] như BERT. Với sự phát triển nhanh chóng và đa dạng, mạng nơ-ron nhân tạo đã được ứng dụng vào rất nhiều lĩnh vực như là khoa học máy tính, trí tuệ nhân tạo, khoa học nhận thức và các lĩnh vực khác như y khoa,...

Sau đây, chúng em xin giới thiệu về mạng truyền thẳng kết nối đầy đủ dành cho bài toán phân lớp, được sử dụng trong thí nghiệm ở chương 4.

Mạng truyền thẳng kết nối đầy đủ cho bài toán phân lớp

Mạng truyền thẳng kết nối đầy đủ là một kiến trúc mạng nơ-ron nhân tạo đơn giản. Truyền thẳng nghĩa là các lớp của mạng có thứ tự trước sau, kết quả đầu ra của lớp trước được truyền qua lớp sau tuần tự cho đến lớp cuối cùng của mạng. Kết nối đầy đủ nghĩa là mỗi một nơ-ron sẽ có liên kết tới tất cả nơ-ron của lớp kế tiếp. Hình 2.2 là một ví dụ đơn giản của mạng truyền thẳng kết nối đầy đủ.

Mạng truyền thẳng kết nối đầy đủ bao gồm ba thành phần chính: lớp đầu vào, một hoặc nhiều lớp ẩn, lớp đầu ra.

- Lớp đầu vào nhận các đặc trưng từ dữ liệu đầu vào. Trong lớp này, với mỗi đặc trưng đầu vào, có một nơ-ron tương ứng để nhận vào đặc

trung đó. Nghĩa là số nơ-ron trong lớp này bằng với số đặc trưng của dữ liệu đầu vào. Ví dụ, với đầu vào là ảnh có kích thước 96×96 điểm ảnh, lớp đầu vào sẽ có 9216 nơ-ron (tương ứng với 9216 điểm ảnh).

- Các lớp ẩn có nhiệm vụ trích xuất những khuôn mẫu từ đặc trưng của dữ liệu đầu vào. Số lượng lớp ẩn và số nơ-ron của mỗi lớp được định nghĩa tùy theo từng bài toán. Hàm kích hoạt của các lớp ẩn là những hàm kích hoạt phi tuyến tính như ReLU, sigmoid,...
- Lớp đầu ra có nhiệm vụ đưa ra kết quả cuối cùng. Tùy vào bài toán để quyết định số lượng nơ-ron và hàm kích hoạt được sử dụng.

Đối với bài toán phân lớp được tập trung trong khóa luận, lớp đầu ra sẽ có hai loại như sau:

- Trong bài toán phân loại chỉ có 2 lớp, lớp đầu ra sẽ chỉ gồm 1 nơ-ron với hàm kích hoạt sigmoid.
- Trong bài toán phân loại nhiều hơn 2 lớp, lớp đầu ra sẽ có số lượng nơ-ron bằng với số lớp cần phân loại và sử dụng hàm kích hoạt softmax. Mỗi nơ-ron cho ra kết quả là xác suất của mỗi lớp cần phân loại.

2.1.2 Huấn luyện mô hình bằng phương pháp ERM

Các thuật toán học truyền thống thường giả định rằng dữ liệu huấn luyện và dữ liệu kiểm tra sẽ độc lập và có cùng phân bố với nhau (Independent and Identically Distributed - i.i.d). Nghĩa là phân bố của miền mục tiêu và miền huấn luyện sẽ giống nhau. Dựa vào giả định này Empirical Risk Minimization (ERM) sẽ tìm cách tối thiểu độ lỗi trung bình trên các miền dữ liệu huấn luyện. Từ đó, có thể đưa ra được mô hình tối ưu có thể khái quát được miền mục tiêu [13].

Cho dữ liệu từ các miền huấn luyện, chúng ta có thể ước lượng độ lỗi thực nghiệm (empirical risk) bằng cách tính trung bình của hàm lỗi trên

n mẫu dữ liệu huấn luyện:

$$R(g) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n L(g(x_i), y_i) \quad (2.1)$$

Với L là hàm lỗi đo sự khác biệt giữa dự đoán $g(x)$ và đầu ra y , g là hàm dự đoán.

Mục tiêu cuối cùng của ERM là tìm ra hàm g^* sao cho độ rủi ro $R(g)$ là tối thiểu.

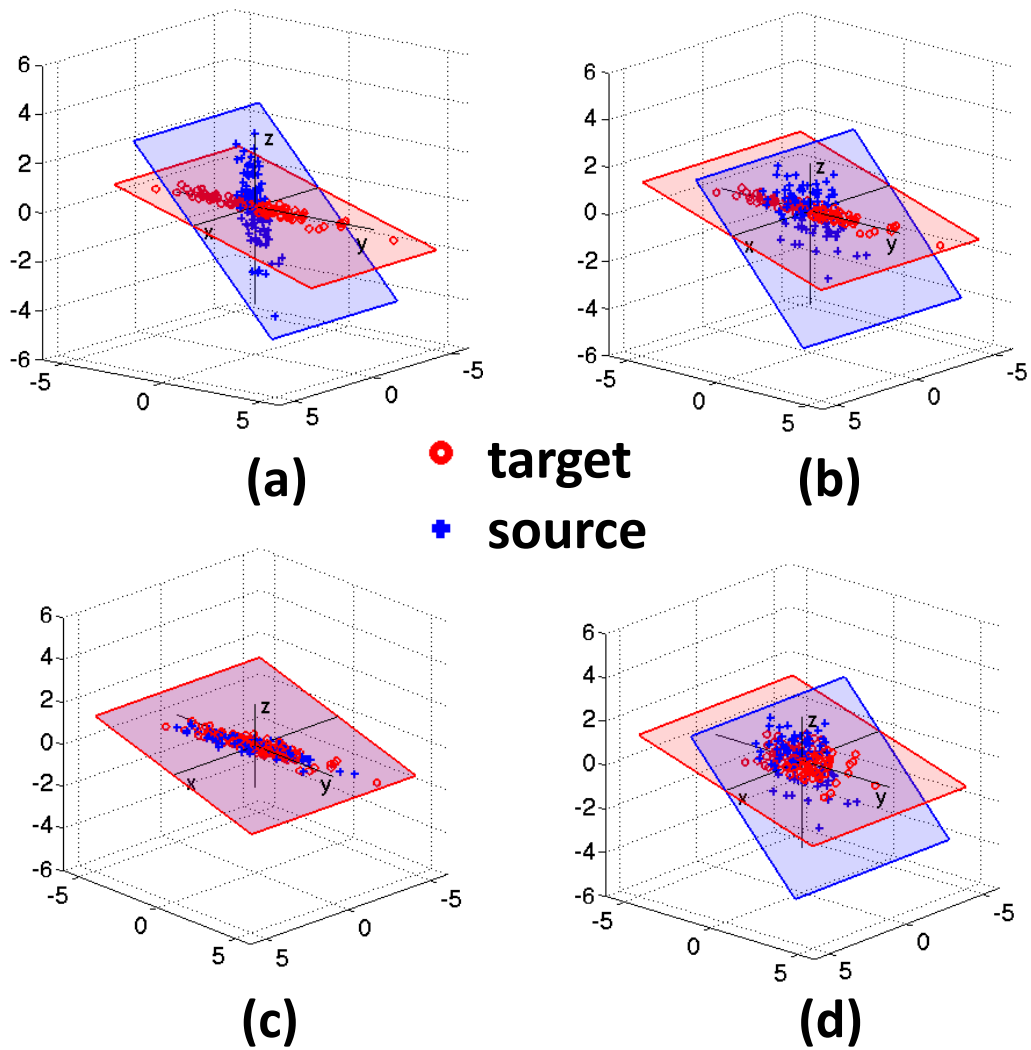
$$g^* = \underset{g \in G}{\operatorname{argmin}} R(g) \quad (2.2)$$

Phương pháp ERM thường được sử dụng trong các thí nghiệm để so sánh với các phương pháp giải quyết bài toán khái quát miền khác. Vì vậy, chúng em sẽ cài đặt và thử nghiệm phương pháp này để so sánh với phương pháp chính của khóa luận.

2.2 Phương pháp căn chỉnh phân bố dữ liệu CORAL

Correlation Alignment (CORAL) là một phương pháp dùng để giải quyết bài toán khái quát miền được đề xuất trong bài báo Return of Frustratingly Easy Domain Adaptation của Sun và cộng sự [18]. Phương pháp CORAL căn chỉnh phân bố dữ liệu huấn luyện theo dữ liệu mục tiêu dựa trên hiệp phương sai. Cụ thể hơn, các đặc trưng từ dữ liệu huấn luyện sẽ được “làm trắng” và “tô màu lại” theo hiệp phương sai của dữ liệu mục tiêu. Quá trình “làm trắng” và “tô màu lại” đơn giản là các phép biến đổi tuyến tính. Sau khi có được dữ liệu huấn luyện đã căn chỉnh, ta huấn luyện mô hình học có giám sát bằng dữ liệu này. Bởi vì dữ liệu huấn luyện đã căn chỉnh có phân bố tương đồng với dữ liệu mục tiêu nên mô hình sẽ có hiệu suất tốt, chống chịu tốt với thay đổi miền.

Ý tưởng của phương pháp CORAL được minh họa trong hình 2.3 (a-c).

Hình 2.3: Ý tưởng chính của phương pháp CORAL (Nguồn ảnh: [18])

Hình 2.3a cho thấy dữ liệu của miền nguồn và miền mục tiêu có phân bố khác nhau, có thể dẫn đến giảm hiệu suất của mô hình được huấn luyện. Hình 2.3b minh họa quá trình “làm trắng” trên miền nguồn, loại bỏ các tương quan của đặc trưng trong miền dữ liệu. Hình 2.3c minh họa quá trình “tô màu lại”, thêm các tương quan của miền mục tiêu vào miền nguồn, dữ liệu của hai miền đã có phân bố tương đồng nhau nên mô hình sẽ có hiệu suất tốt. Hình 2.3d cho thấy nếu ta thực hiện “làm trắng” trên cả hai miền thì sẽ không thành công.

Giả sử trong một bài toán học có giám sát, ta được cho dữ liệu miền

nguồn (miền huấn luyện) D_S cùng với nhãn Y_S , và dữ liệu miền mục tiêu D_T không kèm nhãn. Ta gọi C_S và C_T lần lượt là ma trận hiệp phương sai của dữ liệu miền nguồn và miền mục tiêu. Ta đặt $C_{\hat{S}} = A^\top C_S A$. Mục tiêu của phương pháp CORAL là tìm ra ma trận A sao cho khoảng cách giữa ma trận $C_{\hat{S}}$ và C_T là nhỏ nhất. Từ đó, ta tính ra được dữ liệu miền nguồn mới $D_S^* = D_S A$ và sử dụng dữ liệu này để huấn luyện mô hình.

Qua những chứng minh của mình, Sun và cộng sự [18] đã đưa ra một thuật toán CORAL như sau:

Thuật toán 1 CORAL

Đầu vào: Dữ liệu miền nguồn D_S , Dữ liệu miền mục tiêu D_T

Đầu ra: Dữ liệu miền nguồn đã điều chỉnh D_S^*

$$C_S = \text{cov}(D_S) + \text{eye}(\text{size}(D_S, 2))$$

$$C_T = \text{cov}(D_T) + \text{eye}(\text{size}(D_T, 2))$$

$$D_S = D_S * C_S^{-\frac{1}{2}}$$

% làm trắng

$$D_S^* = D_S * C_T^{\frac{1}{2}}$$

% tô màu lại

Trong đó, $\text{eye}(\text{size}(D_S, 2))$ là ma trận $I_{n \times n}$ với n là số cột của D_S . Phép cộng với $I_{n \times n}$ nhằm mục đích tăng hạng của ma trận C_S bởi vì hạng của ma trận này thường nhỏ. Phép tính cũng được thực hiện tương tự với C_T .

Phương pháp CORAL có thể được áp dụng trong bài toán nhận diện vật thể hoặc xử lý ngôn ngữ tự nhiên. Bởi vì phương pháp này chỉ cần những phép tính đơn giản trên ma trận, nên có thể dễ dàng cài đặt. Phương pháp này cũng thường được cài đặt trong các thí nghiệm để so sánh với các phương pháp giải quyết bài toán khái quát miền khác, cho nên chúng em sẽ cài đặt và thí nghiệm với phương pháp CORAL để so sánh với phương pháp chính được chọn của khóa luận.

Chương 3

Mô hình mạng nơ-ron với phương pháp huấn luyện dựa trên quan hệ nhân quả CACM

Ở chương 2, chúng em đã giới thiệu kiến trúc mạng nơ-ron nhân tạo và mạng truyền thẳng kết nối đầy đủ. Ở chương này, chúng em sẽ trình bày cụ thể kiến trúc CNN cho bài toán phân lớp ảnh, kiến trúc Transformer cho bài toán phân lớp văn bản. Hai kiến trúc này cũng được chúng em sử dụng trong thí nghiệm ở chương 4.

Ở chương 1, chúng em đã đề cập đến một số phương pháp để giải quyết bài toán khái quát miền. Tuy nhiên, các phương pháp dựa trên quan hệ nhân quả nói riêng và các phương pháp khác nói chung thường sẽ chỉ giải quyết tốt một loại phân bố thay đổi và không thể giải quyết tốt các loại phân bố thay đổi khác. Trong bài báo [9], các tác giả đã chỉ ra nguyên nhân vì sao điều đó lại xảy ra và họ đã đề xuất phương pháp Causally Adaptive Constraint Minimization (CACM) có thể giúp các mô hình học có giám sát khái quát tốt trên nhiều loại phân bố thay đổi khác nhau. Hơn nữa, phương pháp này còn có thể giúp mô hình khái quát tốt khi dữ liệu chứa đồng thời nhiều loại phân bố thay đổi. Đây cũng là phương pháp mà chúng em tập trung tìm hiểu sâu trong khoá luận.

3.1 Dạng mô hình

Như đã trình bày ở mục 2.1.1, mỗi loại dữ liệu khác nhau cần kiến trúc mạng nơ-ron phù hợp. Phương pháp CACM không giới hạn loại mô hình mạng nơ-ron sử dụng mà người dùng sẽ chọn tùy theo bài toán và dữ liệu cần xử lý. Đó có thể là các kiến trúc mạng như FCFFNN, CNN, RNN, Transformer,...

Sau đây, chúng em sẽ trình bày cụ thể kiến trúc của CNN cho dữ liệu ảnh, Transformer cho dữ liệu văn bản. Hai kiến trúc này cũng được sử dụng trong phần thí nghiệm ở Chương 4.

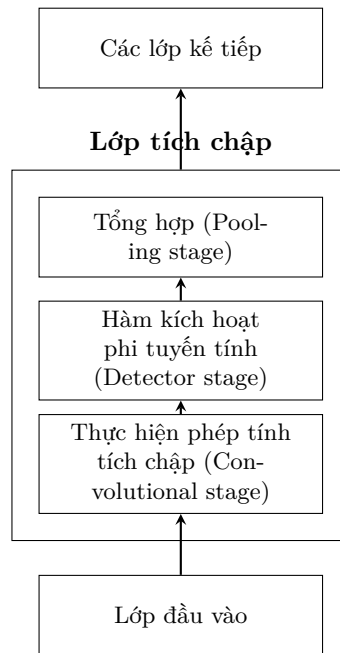
3.1.1 Kiến trúc CNN cho bài toán phân loại ảnh

Mạng nơ-ron tích chập (Convolutional Neural Network - CNN) là một kiểu kiến trúc phổ biến dành cho dữ liệu dạng ảnh. Mạng tích chập chia ảnh đầu vào thành các phần nhỏ hơn để tìm ra những khuôn mẫu trong ảnh. Các khuôn mẫu này giúp nhận diện những thành phần có trong ảnh như góc cạnh, hình dạng,... Kiến trúc CNN có nhiều ứng dụng như nhận diện khuôn mặt, nhận diện vật thể, phân loại hình ảnh,... CNN thường có kiến trúc như hình 3.1.

Phép tính tích chập trên ma trận

Phép tính tích chập trên ma trận chính là nền tảng của mạng nơ-ron tích chập. Phép tính tích chập có thể giúp thực hiện các thao tác xử lý ảnh như làm mờ, phát hiện đường biên của vật thể. Trong mạng nơ-ron tích chập, phép tính tích chập giúp trích xuất các đặc trưng của ảnh đầu vào, từ đó giúp đưa ra các dự đoán.

Thành phần không thể thiếu để tính tích chập là nhân (kernel), hay còn được gọi là bộ lọc (filter). Nhân là một ma trận kích thước nhỏ, được trượt qua các vùng trên ma trận đầu vào để thực hiện tính toán. Giá trị

Hình 3.1: Cấu trúc chung của CNN (Theo [5])

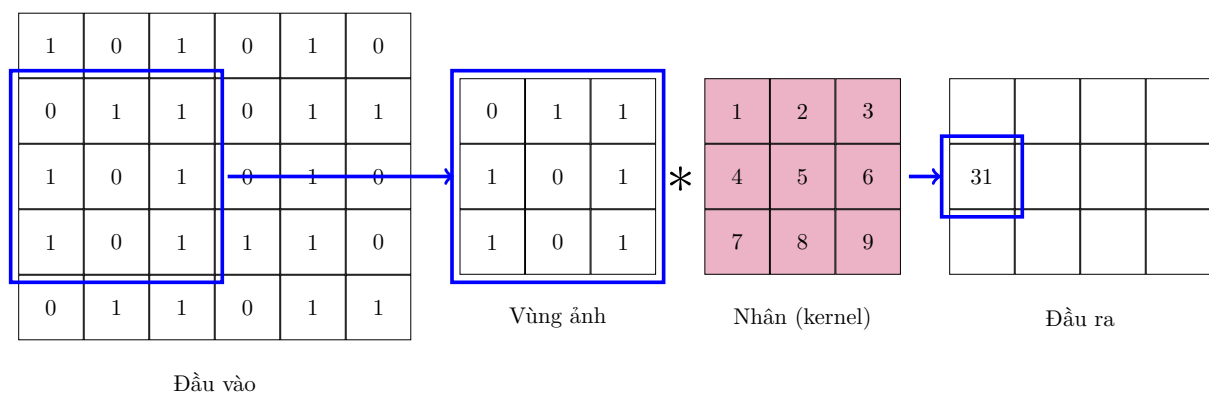
sải bước (stride) sẽ quyết định khoảng cách mà kernel di chuyển sau mỗi bước.

Với mỗi vị trí đặt nhân lên ma trận đầu vào, ta thực hiện phép nhân theo từng phần tử của vùng ma trận đầu vào tương ứng với nhân. Sau đó, ta cộng các giá trị lại để có kết quả trong ma trận đầu ra tại vị trí tương ứng.

Ví dụ, trong hình 3.2, phép nhân từng phần tử của vùng ảnh và nhân sẽ là:

$$\begin{bmatrix} 0 * 1 & 1 * 2 & 1 * 3 \\ 1 * 4 & 0 * 5 & 1 * 6 \\ 1 * 7 & 0 * 8 & 1 * 9 \end{bmatrix}$$

Cộng các giá trị của ma trận, ta được kết quả là 31, kết quả được điền vào vị trí tương ứng trong ma trận đầu ra.

Hình 3.2: Phép tính tích chập trên ma trận

Kiến trúc CNN cho bài toán phân lớp ảnh

Kiến trúc CNN dành cho bài toán phân lớp ảnh bao gồm những thành phần sau:

- **Lớp đầu vào:** dùng để nhận dữ liệu ảnh đầu vào. Ảnh đầu vào thường ở dạng ma trận ba chiều: chiều rộng, chiều dài, các kênh màu.
- **Lớp tích chập (Convolutional Layer):** có nhân (hoặc bộ lọc) được trượt qua ảnh đầu vào và thực hiện phép tính tích chập nhằm mục đích nhận diện các góc cạnh, kết cấu hay khuôn mẫu trong ảnh. Kết quả của lớp tích chập sẽ được đưa qua hàm kích hoạt phi tuyến tính như ReLU. Sau đó, giai đoạn tổng hợp thực hiện giảm kích thước không gian của các đặc trưng từ lớp tích chập, giúp giảm lượng tài nguyên tính toán cần dùng. Có hai kiểu tổng hợp là lấy giá trị lớn nhất (max pooling) và lấy giá trị trung bình (average pooling).
- **Lớp kết nối đầy đủ:** các đặc trưng trích xuất được từ lớp tổng hợp được đưa qua một hoặc nhiều lớp kết nối đầy đủ để thực hiện các lí luận cấp cao hơn, từ đó giúp phân loại ảnh.
- **Lớp đầu ra:** tương tự như FCFFNN được trình bày ở 2.1.1, số lượng nơ-ron và hàm kích hoạt của lớp đầu ra phụ thuộc vào số lớp của bài

toán phân loại.

- Trong bài toán phân loại chỉ có 2 lớp, lớp đầu ra sẽ chỉ gồm 1 nơ-ron với hàm kích hoạt sigmoid.
- Trong bài toán phân loại nhiều hơn 2 lớp, lớp đầu ra sẽ có số lượng nơ-ron bằng với số lớp cần phân loại và sử dụng hàm kích hoạt softmax. Mỗi nơ-ron cho ra kết quả là xác suất của mỗi lớp cần phân loại.

Số lượng lớp tích chập, lớp tổng hợp cũng như các nhân bên trong của chúng là khác nhau tùy vào từng kiến trúc cụ thể.

AlexNet, ResNet, GoogleNet là một số kiến trúc CNN phổ biến cho bài toán phân lớp ảnh.

3.1.2 Kiến trúc Transformer

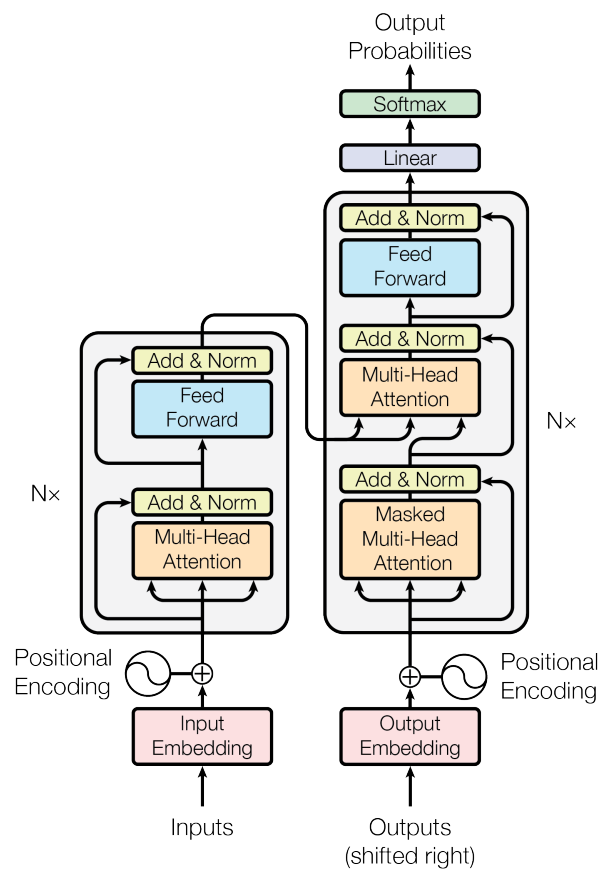
Được đề xuất vào năm 2017 bởi nhóm tác giả Google Research, Transformer [19] là một kiến trúc mạng nơ-ron chỉ dựa vào các cơ chế chú ý (attention mechanisms) dùng để giải quyết bài toán truyền tải trình tự (sequence transduction). Truyền tải trình tự là bài toán mà mô hình phải chuyển trình tự đầu vào thành trình tự đầu ra, một ví dụ thường thấy là bài toán dịch văn bản. Ưu điểm của Transformer là không sử dụng mạng hồi quy nên dễ dàng tính toán song song.

Kiến trúc của Transformer được minh họa trong hình 3.3. Sau đây, chúng em sẽ trình bày chi tiết hơn cách Transformer hoạt động.

Tổng quan

Kiến trúc Transformer gồm các thành phần chính sau đây:

1. **Bộ nhúng đầu vào (Input Embedding).** Các từ trong trình tự được nhúng thành các vector có kích thước cố định bằng nhau. Các

Hình 3.3: Kiến trúc Transformer (Nguồn ảnh: [19])

vector này biểu diễn các từ theo không gian nhiều chiều và các từ tương đồng sẽ có biểu diễn tương đồng.

2. **Bộ mã hóa vị trí (Positional Encoding).** Bởi vì không có cơ chế hồi quy như RNN, Transformer cần bộ mã hóa vị trí để nắm bắt thông tin vị trí của các từ trong trình tự.
3. **Bộ mã hóa (Encoder).** Bộ mã hóa gồm 6 lớp giống hệt được chồng lên nhau. Mỗi lớp sẽ nhận đầu vào từ lớp liền trước nó. Mỗi lớp bao gồm 2 lớp con:

Cơ chế tự chú ý nhiều đầu (Multi-Head Self-Attention Mechanism). Giúp mô hình tập trung vào các phần quan trọng của trình tự thông qua tính toán tổng có trọng số. Bởi vì có nhiều đầu cùng thực hiện tự chú ý, nên được gọi là cơ chế tự chú ý nhiều đầu. Cơ chế tự chú ý gồm 3 bước chính:

- Tính truy vấn (Q), khóa (K), giá trị (V) từ dữ liệu đã được nhúng.
- Trọng số chú ý được tính theo công thức sau:

$$\text{Attention}(Q, K, V) = \text{softmax}\left(\frac{QK^T}{\sqrt{d_k}}\right)V \quad (3.1)$$

với d_k là số chiều của Q và K.

- Nhân trọng số chú ý với V để được tổng có trọng số.

Mạng truyền thẳng theo vị trí (Position-wise Feed-Forward Networks). Là một mạng truyền thẳng được áp dụng riêng lẻ lên từng vị trí, bao gồm 2 phép biến đổi tuyến tính và một hàm kích hoạt ReLU ở giữa.

Sau mỗi lớp con sẽ có thao tác chuẩn hóa và cộng phần dư giúp chuẩn hóa dữ liệu và tránh hiện tượng gradient biến mất.

4. **Bộ giải mã (Decoder).** Bộ giải mã cũng gồm 6 lớp giống hệt được chồng lên nhau. Mỗi lớp nhận đầu vào từ lớp liền trước nó và nhận đầu ra của lớp mã hóa cuối cùng. Mỗi lớp bao gồm 3 lớp con:

Cơ chế tự chú ý nhiều đầu được che giấu (Masked Multi-Head Self-Attention Mechanism). Tương tự như cơ chế tự chú ý nhiều đầu của bộ mã hóa nhưng có cơ chế che giấu nhằm ngăn mô hình truy cập đầu ra của các vị trí phía sau. Nghĩa là, tại mỗi vị trí, mô hình chỉ được biết thông tin của các vị trí đầu ra phía trước.

Cơ chế tự chú ý nhiều đầu (Multi-Head Self-Attention Mechanism). Cũng thực hiện cơ chế tự chú ý nhiều đầu. Điểm khác biệt là nó nhận được đầu ra của bộ mã hóa.

Mạng truyền thẳng theo vị trí (Position-wise Feed-Forward Networks). Tương tự như ở bộ mã hóa.

Sau mỗi lớp con cũng sẽ có thao tác chuẩn hóa và cộng phần dư giúp chuẩn hóa dữ liệu và tránh hiện tượng gradient biến mất.

5. **Lớp tuyến tính và lớp softmax (Linear and Softmax Layer).** Đầu ra cuối cùng của bộ giải mã được tuyến tính hóa và đưa qua hàm softmax để tính xác suất cuối cùng trên bộ từ vựng đầu ra.

Luồng hoạt động

1. **Xử lý trình tự đầu vào.** Trình tự đầu vào được nhúng và được thêm thông tin về vị trí.
2. **Mã hóa.** Dữ liệu dạng nhúng và thông tin vị trí được đưa vào bộ mã hóa. Bộ mã hóa sẽ đưa ra dạng biểu diễn đã được mã hóa của chúng.
3. **Giải mã.** Mỗi lớp của bộ giải mã dùng các token đã được tạo ra (hoặc token khởi đầu) làm đầu vào, đồng thời nhận đầu vào từ bộ mã hóa để thực hiện giải mã.

4. **Tạo trình tự đầu ra.** Đầu ra của bộ giải mã được đưa qua lớp tuyến tính và lớp softmax để tạo ra xác suất trên bộ từ vựng. Trong quá trình huấn luyện, token được mô hình dự đoán sẽ được so với token đúng để tính độ mất mát. Trong quá trình suy luận, token có xác suất cao nhất sẽ được chọn và đưa lại cho bộ giải mã để suy luận ra token kế tiếp.

Kiến trúc Transformer đã được sử dụng để phát triển nên nhiều mô hình mạnh mẽ như BERT, GPT,... Đây đều là những kiến trúc đạt hiệu suất tốt nhất trên các tác vụ xử lý ngôn ngữ tự nhiên.

3.2 Huấn luyện mô hình bằng phương pháp CACM

Phương pháp CACM, được đề xuất trong bài báo Modeling the Data-Generating Process is Necessary for Out-of-Distribution Generalization của Kaur và cộng sự [9], là phương pháp học biểu diễn dựa trên mối quan hệ nhân quả để khái quát miền. Các phương pháp khái quát miền như ERM, CORAL thường không đạt được kết quả nhất quán trên các loại thay đổi phân bố khác nhau do chỉ tập trung vào một loại thay đổi. Từ đó, Kaur và cộng sự [9] đã đề xuất ra phương pháp CACM để giải quyết bài toán thay đổi phân bố trên nhiều loại thay đổi thuộc tính khác nhau. Ngoài ra, phương pháp CACM có khả năng khái quát tốt sự thay đổi phân bố đa thuộc tính trên các miền. Sau đây, chúng em sẽ trình bày như thế nào là sự khái quát đa thuộc tính trên các miền.

Mục đích của bài toán khái quát miền là học được một hàm phân loại $g(x)$ có thể khái quát được các miền dữ liệu huấn luyện và đạt được độ rủi ro nhỏ và tương tự trên miền dữ liệu mục tiêu như trên các miền dữ liệu huấn luyện. Trong bài báo [9], nhóm tác giả đã định nghĩa hàm dự đoán rủi ro bất biến (risk-invariant predictor) cho một tập hợp các phân bố D như sau,

Hàm dự đoán rủi ro bất biến tối ưu cho D . Định nghĩa độ rủi ro cho hàm dự đoán g cho phân bố $P \in D$ là $\mathcal{R}_{P(g)} = E_{x,y \sim P} \ell(g(x), y)$ với ℓ là cross-entropy hoặc bất kỳ hàm lỗi phân loại nào khác. Từ đó, tập hợp những hàm dự đoán rủi ro bất biến bao gồm những hàm dự đoán rủi ro có cùng độ rủi ro qua tất cả các phân bố $P \in D$ và tập hợp những hàm dự đoán rủi ro bất biến tối ưu được định nghĩa là các hàm rủi ro bất biến có độ rủi ro nhỏ nhất trên tất cả các phân bố.

$$g_{\text{rinv}} \in \arg \min_{g \in G_{\text{rinv}}} \mathcal{R}_{P(g)} \forall P \in D, \text{ với } G_{\text{rinv}} = \{g : \mathcal{R}_{P(g)} = \mathcal{R}_{P'(g)} \forall P, P' \in D\} \quad (3.2)$$

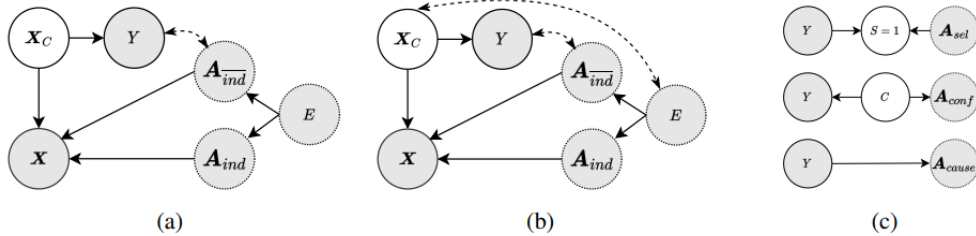
Theo nhóm tác giả, một cách trực quan để chỉ ra được một hàm dự đoán rủi ro bất biến là chỉ cần xem xét một phần đặc trưng đầu vào (\mathbf{X}) gây ra nhãn Y và bỏ qua mọi biến thể được gây ra bởi các thuộc tính giả (spurious attributes). Trong không gian ẩn (latent space), xét đặc trưng nhân quả không quan sát được \mathbf{X}_c . Kaur và cộng sự giả định rằng $P(Y | \mathbf{X}_c)$ là bất biến trên tất cả các phân bố khác nhau. Sử dụng định nghĩa độ rủi ro bất biến (risk invariance), nhóm tác giả đã định nghĩa vấn đề khái quát đa thuộc tính như sau,

Khái quát dưới sự thay đổi phân bố của đa thuộc tính. Cho nhãn mục tiêu Y , các đặc trưng đầu vào \mathbf{X} , các thuộc tính \mathbf{A} và các đặc trưng nhân quả \mathbf{X}_c . Xét một tập hợp các phân bố D sao cho $P(Y | \mathbf{X}_c)$ luôn bất biến trong khi $P(\mathbf{A} | Y)$ thay đổi qua từng phân bố riêng lẻ. Sử dụng một tập huấn luyện $(\mathbf{x}_i, \mathbf{a}_i, y_i)_{i=1}^n$ được lấy mẫu từ một tập con các phân bố $D_{\text{Train}} \subset D$, mục tiêu của sự khái quát là học được một hàm dự đoán rủi ro tối ưu trên D .

Trong trường hợp $|\mathbf{A}| = 1$, chúng ta sẽ có được bài toán khái quát trên đơn thuộc tính.

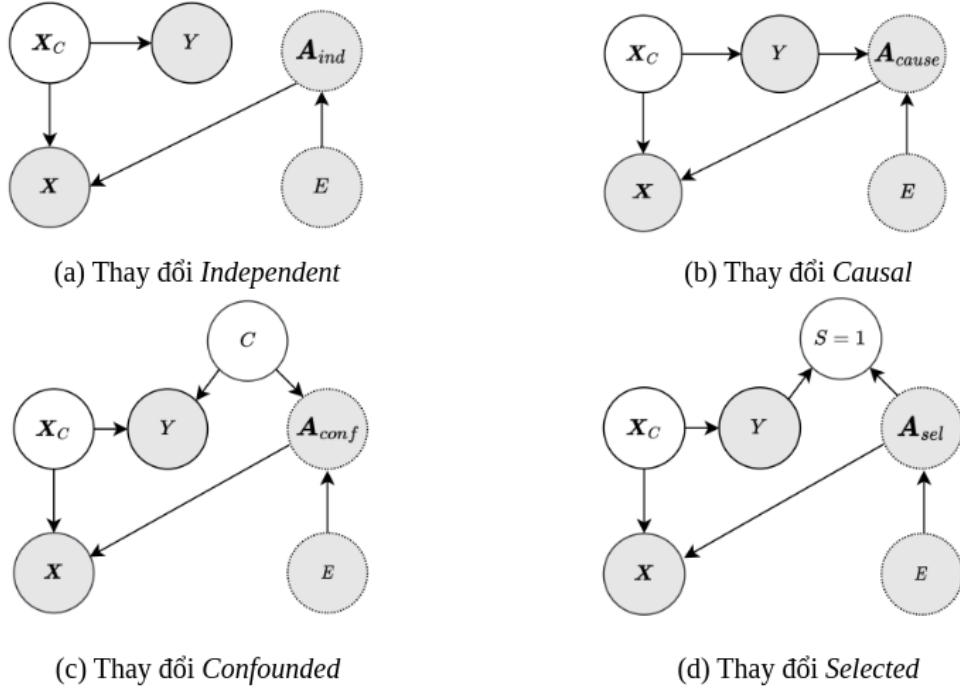
3.2.1 Xác định đồ thị nhân quả ứng với dữ liệu đang xét

Trong bài báo [9], Kaur và cộng sự nhấn mạnh sự cần thiết của việc mô hình hoá quá trình sinh ra dữ liệu (data-generating process) trong khái quát sự thay đổi phân bố. Để có thể sử dụng phương pháp CACM, đầu tiên, chúng ta cần xác định đồ thị nhân quả mô tả quá trình sinh ra dữ liệu ứng với dữ liệu đang xét. Kaur và cộng sự đã đề xuất một đồ thị canonical nhân quả (canonical causal graph) mô tả quá trình sinh dữ liệu phổ biến có thể tạo tập dữ liệu có sự thay đổi phân bố trên đa thuộc tính như hình 3.4. Đồ thị DAG này bao gồm các nút $\mathbf{X}_c, \mathbf{X}, \mathbf{A}, Y$ tương ứng với bộ dữ liệu $(\mathbf{x}_i, \mathbf{a}_i, y_i)_{i=1}^n$ được sinh từ đồ thị này. Trong đó, \mathbf{X}_c là tập hợp tất cả nguyên nhân gây ra Y ($\mathbf{X}_c \rightarrow Y$) và \mathbf{X}_c không quan sát được. \mathbf{X}_c và \mathbf{A} cùng gây ra \mathbf{X} ($\mathbf{X}_c \rightarrow \mathbf{X}$ và $\mathbf{A} \rightarrow \mathbf{X}$). \mathbf{A} là tập hợp các thuộc tính của bộ dữ liệu và có thể chia thành các tập hợp các thuộc tính $\mathbf{A}_{\overline{ind}}, \mathbf{A}_{ind}$ và E sao cho $\mathbf{A}_{\overline{ind}} \cup \mathbf{A}_{ind} \cup E = \mathbf{A}$. $\mathbf{A}_{\overline{ind}}$ thể hiện các thuộc tính tương quan với nhân, \mathbf{A}_{ind} là các thuộc tính độc lập với nhân, E là một thuộc tính đặc biệt thể hiện miền hoặc môi trường nơi mà điểm dữ liệu được thu thập. Không phải tất cả các thuộc tính cần được quan sát. Ví dụ trong vài trường hợp, chỉ có E và một tập con của $\mathbf{A}_{\overline{ind}}, \mathbf{A}_{ind}$ có thể được quan sát. Trong các trường hợp khác, chỉ có $\mathbf{A}_{\overline{ind}}$ và \mathbf{A}_{ind} được quan sát còn E thì không.

Hình 3.4: (a) Đồ thị canonical nhân quả [9] mô tả quá trình sinh dữ liệu phổ biến có thể tạo tập dữ liệu có sự thay đổi đa thuộc tính. (b) Đồ thị canonical với mối quan hệ tương quan $E - \mathbf{X}_c$. (c) Các cấu trúc đồ thị khác nhau dẫn tới sự thay đổi *Causal*, *Confounded* và *Selected*.

Trong đồ thị 3.4, các nút xám thể hiện các biến có thể quan sát được như \mathbf{X}, Y . Đối với \mathbf{A} , không phải tất cả các thuộc tính đều quan sát được nên nhóm tác giả đã sử dụng viền nét đứt. Các cạnh liền thể hiện mối quan hệ nhân quả trực tiếp, còn các cạnh nét đứt thể hiện mối quan hệ tương quan như giữa Y và $\mathbf{A}_{\overline{ind}}$ hoặc giữa \mathbf{X}_c và E ở hình 3.4b. Dựa vào đồ thị canonical mà Kaur và cộng sự đã đề xuất, họ mô tả đặc điểm của các loại thay đổi phân bố khác nhau dựa vào mối quan hệ giữa các thuộc tính giả \mathbf{A} và nhãn phân loại Y . Cụ thể, \mathbf{A}_{ind} độc lập với nhãn và sự thay đổi trong $P(\mathbf{A}_{ind})$ dẫn tới một sự thay đổi phân bố *Independent*. Đối với $\mathbf{A}_{\overline{ind}}$ có ba cấu trúc đồ thị (hình 3.4c) thể hiện mối tương quan giữa $\mathbf{A}_{\overline{ind}}$ và Y đó là: mối quan hệ nhân quả trực tiếp (Y gây ra $\mathbf{A}_{\overline{ind}}$), nhiễu giữa Y và $\mathbf{A}_{\overline{ind}}$ bởi một nguyên nhân chung hoặc mối quan hệ lựa chọn trong quá trình sinh dữ liệu. Mối quan hệ tương quan giữa E và \mathbf{X}_c (hình 3.4) cũng có thể có các mối tương quan tương tự giữa $\mathbf{A}_{\overline{ind}}$ và Y . Nhìn chung, nhóm tác giả đã định nghĩa bốn loại thay đổi dựa vào đồ thị nhân quả: *Independent*, *Causal*, *Confounded*, và *Selected*. Đồ thị canonical trong hình 3.4a là đồ thị chung, ứng với mỗi cạnh giữa Y và \mathbf{A} sẽ dẫn đến một đồ thị nhận dạng nhân quả (realized causal) *DAG* thể hiện mối quan hệ giữa một thuộc tính và nhãn cho một bộ dữ liệu cụ thể. Các đồ thị nhận dạng nhân quả cho từng loại thay đổi phân bố dựa trên mối quan hệ $Y - \mathbf{A}$ được thể hiện như trong hình 3.5.

Hình 3.5: Các đồ thị nhân quả [9] cho từng loại phân bố thay đổi dựa trên mối quan hệ $Y - \mathbf{A}$

Các đồ thị nhận dạng ở hình 3.5 thể hiện mối quan hệ giữa các thuộc tính phụ trợ (auxiliary attributes) và nhãn trong quá trình sinh dữ liệu của các bộ dữ liệu trong thực tế.

Đồ thị nhận dạng nhân quả ở hình 3.5a thể hiện mối quan hệ *Independent* giữa Y và \mathbf{A}_{ind} nghĩa là nhãn Y sẽ độc lập với thuộc tính \mathbf{A}_{ind} và không có bất kỳ mối tương quan nào giữa \mathbf{A}_{ind} và Y . Ví dụ, trong bộ dữ liệu có phân bố thay đổi đa thuộc tính Col+Rot MNIST [9] được Kaur và cộng sự kết hợp từ hai bộ dữ liệu Colored MNIST [1] và Rotated MNIST [4], thuộc tính *rotation* được tạo ra một cách độc lập không có sự tương quan với nhãn. Hoặc trong bộ dữ liệu gồm các hình ảnh chụp vệ tinh FWoW [2] thuộc tính *time* được xem là một thuộc tính độc lập (\mathbf{A}_{ind}) bởi vì thời gian chụp ảnh sẽ không có sự tương quan với nhãn của hình ảnh.

Hình 3.5b thể hiện mối quan hệ *Causal* giữa Y và \mathbf{A}_{cause} , cụ thể giữa Y và \mathbf{A}_{cause} có mối quan hệ tương quan nhân quả trực tiếp Y sẽ gây ra \mathbf{A}_{cause} . Ví dụ, trong bộ dữ liệu Col+Rot MNIST được đề cập ở trên. Thuộc tính

color được tạo ra có sự tương quan với nhãn. Trên các miền huấn luyện, những số nhỏ hơn hoặc bằng 5 sẽ có nhãn 0 và sẽ được "tô màu" đỏ trong khi những số lớn hơn 5 sẽ có nhãn bằng 1 và được "tô màu" xanh lá. Vì vậy, thuộc tính *color* sẽ là thuộc tính \mathbf{A}_{cause} được gây ra trực tiếp bởi nhãn Y . Hoặc trong bộ dữ liệu Waterbirds [15] được tạo ra bằng cách dán hình những loài chim nước (waterbird) vào hình nền nước (biển, hồ tự nhiên) và dán những loài không phải chim nước vào hình nền trên cạn (rừng tre, rừng lá rộng). Bộ dữ liệu này có nhãn là chim nước (waterbird) và chim cạn (landbird), do hình nền (*background*) được lựa chọn dựa vào nhãn nên thuộc tính *background* (land/water) sẽ là thuộc tính \mathbf{A}_{cause} .

Đối với đồ thị nhận dạng ở hình 3.5c, mối quan hệ tương quan giữa Y và \mathbf{A}_{conf} được gây ra bởi một nguyên nhân chung C . Trong bộ dữ liệu FWoW được đề cập ở trên, thuộc tính *region* thể hiện khu vực nơi ảnh được chụp là thuộc tính \mathbf{A}_{conf} bởi vì các khu vực nhất định được liên kết với nhãn Y nhất định được đại diện quá mức do sự dễ dàng trong việc thu thập dữ liệu. Khu vực (region) không thể dẫn đến thay đổi *Causal* bởi vì quyết định chụp ảnh không được xác định bởi nhãn cuối cùng, cũng không thể dẫn đến thay đổi *Selected* do quyết định chụp ảnh không dựa vào giá trị của Y [9]. Một ví dụ khác thể hiện mối quan hệ này là: vào thời kỳ COVID-19, bệnh nhân sẽ được chụp CT ngực để xác định nhiễm bệnh. Một nghiên cứu ở MIT Technology Review [7] đã thảo luận về vấn đề có sự tương quan giả (spurious correlation) giữa vị trí của một người khi chụp CT ngực với kết quả dự đoán bệnh của họ. Đó là, những bệnh nhân nằm để chụp thường có bệnh nặng hơn những người đứng để chụp. Khi đó, thuộc tính *vị trí* tương quan giả với nhãn vì cùng bị ảnh hưởng bởi tình trạng của bệnh nhân.

Đồ thị nhận dạng ở hình 3.5d, thể hiện mối quan hệ tương quan giữa Y và \mathbf{A}_{sel} khi có một điều kiện (sự kiện) S phụ thuộc vào cả Y và \mathbf{A}_{sel} , sao cho một điểm dữ liệu từ tổng thể chỉ được đưa vào mẫu nếu $S = 1$ đúng [20]. Mối tương quan này xảy ra trong quá trình sinh dữ liệu, ví dụ, trong bài toán chấm điểm phim, dữ liệu huấn luyện của chúng ta chỉ có những

bộ phim có trên 100 lượt đánh giá (S). Chỉ những phim kinh dị xuất sắc mới có nhiều lượt đánh giá, trong khi hầu hết các phim hài hoặc tình cảm đều có nhiều lượt đánh giá. Như vậy thì sự lựa chọn (S) trong quá trình tạo dữ liệu huấn luyện dẫn đến mối liên hệ *Selection* giữa thể loại (\mathbf{A}_{sel}) và điểm đánh giá (Y).

3.2.2 Huấn luyện mô hình bằng phương pháp CACM từ dữ liệu huấn luyện và đồ thị nhân quả

Trong thực tế, đặc trưng nhân quả \mathbf{X}_c không quan sát được và mục đích của chúng ta là học được \mathbf{X}_c thông qua các biến quan sát được ($\mathbf{X}, Y, \mathbf{A}$). Nhờ vào sự độc lập và ổn định của cấu trúc nhân quả, Kaur và cộng sự [9] đề xuất thuật toán CACM dựa vào đồ thị nhân quả thể hiện quá trình sinh dữ liệu để khái quát miền. Thuật toán CACM gồm hai pha:

- **Pha I:** Rút ra các ràng buộc độc lập chính xác.
- **Pha II:** Áp dụng Regularization penalty sử dụng các ràng buộc đã rút ra.

Pha I: Rút ra các ràng buộc độc lập chính xác

Như đã trình bày ở trên, đồ thị canonical ở hình 3.4 là một đồ thị nhân quả mô tả quá trình sinh dữ liệu phổ biến. Trong đồ thị này, nhóm tác giả đã mô tả các loại thay đổi phân bố khác nhau dựa trên mối quan hệ của thuộc tính giả \mathbf{A} với nhân phân loại Y . Đối với từng loại phân bố được biểu diễn một đồ thị nhận dạng nhân quả ở hình 3.5, Kaur và cộng sự đã chỉ ra được các ràng buộc độc lập chính xác thỏa mãn bởi \mathbf{X}_c ứng với từng loại thay đổi phân bố. Ở **pha I**, nhiệm vụ của của thuật toán là tìm ra được những ràng buộc độc lập này. Ứng với từng loại thay đổi phân bố được thể hiện qua các đồ thị nhận dạng (hình 3.5), Kaur và cộng sự đã đưa ra các ràng buộc độc lập có điều kiện thỏa mãn bởi \mathbf{X}_c ứng với từng trường hợp như sau:

1. *Independent*: $X_c \perp\!\!\!\perp A_{ind}; X_c \perp\!\!\!\perp E; X_c \perp\!\!\!\perp A_{ind} \mid Y; X_c \perp\!\!\!\perp A_{ind} \mid E; X_c \perp\!\!\!\perp A_{ind} \mid Y, E$
2. *Causal*: $X_c \perp\!\!\!\perp A_{cause} \mid Y; X_c \perp\!\!\!\perp E; X_c \perp\!\!\!\perp A_{cause} \mid Y, E$
3. *Confounded*: $X_c \perp\!\!\!\perp A_{conf}; X_c \perp\!\!\!\perp E; X_c \perp\!\!\!\perp A_{conf} \mid E$
4. *Selected*: $X_c \perp\!\!\!\perp A_{sel} \mid Y; X_c \perp\!\!\!\perp A_{sel} \mid Y, E$

Tất cả các ràng buộc được rút ra thỏa mãn cho đồ thị hình 3.4a. Tuy nhiên, nếu có sự tồn tại của mối tương quan giữa E và \mathbf{X}_c (đồ thị 3.4b), chỉ những ràng buộc điều kiện trên E là chính xác [9].

Kaur và cộng sự đã sử dụng d-separation (Pearl, 2009) để rút ra các ràng buộc độc lập có điều kiện thỏa mãn bởi \mathbf{X}_c cho từng đồ thị DAG ứng với từng loại thay đổi ở hình 3.5.

Independent: Chúng ta có thể thấy ở hình 3.5a, chỉ có một đường đi duy nhất từ \mathbf{X}_c đến \mathbf{A}_{ind} và từ \mathbf{X}_c đến E , trên đường đi đó tồn tại collider \mathbf{X} nên chúng ta sẽ có các ràng buộc độc lập $\mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{ind}$ và $\mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp E$. Hơn nữa, điều kiện trên Y hoặc E không tạo ra kết nối cho đường đi từ \mathbf{X}_c đến \mathbf{A}_{ind} nên chúng ta sẽ rút ra được các ràng buộc: $\mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{ind} \mid Y; \mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{ind} \mid E; \mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{ind} \mid Y, E$. Từ đó, chúng ta rút được các ràng buộc trong trường hợp này:

$$\mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{ind}; \mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp E; \mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{ind} \mid Y; \mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{ind} \mid E; \mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{ind} \mid Y, E$$

Causal: Chúng ta có thể thấy trong hình 3.5b, có 2 đường đi từ \mathbf{X}_c đến \mathbf{A}_{cause} . Vì không có collider trên đường $\mathbf{X}_c \rightarrow Y \rightarrow \mathbf{A}_{cause}$ nên $\mathbf{X}_c \not\perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{cause}$. Tuy nhiên, khi xét điều kiện trên Y , theo d-separation, chúng ta sẽ có đường đi $\mathbf{X}_c \rightarrow Y \rightarrow \mathbf{A}_{cause}$ là một đường bị chặn và đường $\mathbf{X}_c \rightarrow X \rightarrow \mathbf{A}_{cause}$ cũng là một đường bị chặn vì tồn tại collider \mathbf{X} và chúng ta không xét điều kiện trên X . Từ đó, chúng ta rút ra được ràng buộc độc lập có điều kiện $\mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{cause} \mid Y$. Ngoài ra, nếu xét điều kiện trên E cũng không tạo ra kết nối cho các đường đi từ \mathbf{X}_c đến \mathbf{A}_{cause} , nên chúng ta rút ra được ràng buộc $\mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{cause} \mid Y, E$. Chúng ta cũng rút được ràng buộc độc lập $\mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp E$ vì tất cả các đường đi từ \mathbf{X}_c đến E

đều tồn tại collider (collider \mathbf{X} trong $\mathbf{X}_c \rightarrow \mathbf{X} \rightarrow \mathbf{A}_{cause} \rightarrow E$ và collider \mathbf{A}_{cause} trong $\mathbf{X}_c \rightarrow Y \rightarrow \mathbf{A}_{cause} \rightarrow E$). Trong trường hợp này các ràng buộc được rút ra là:

$$\mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{cause} \mid Y; \mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp E; \mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{cause} \mid Y, E$$

Confounded: Từ hình 3.5c, chúng ta có thể thấy 2 đường đi từ \mathbf{X}_c đến \mathbf{A}_{conf} đều chứa collider (collider \mathbf{X} trong $\mathbf{X}_c \rightarrow \mathbf{X} \rightarrow \mathbf{A}_{conf}$, collider Y trong $\mathbf{X}_c \rightarrow Y \rightarrow C \rightarrow \mathbf{A}_{conf}$) nên $\mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{conf}$. Hơn nữa, khi xét điều kiện trên E vẫn thỏa mãn vì E không là collider trên bất kì đường đi nào từ \mathbf{X}_c đến \mathbf{A}_{conf} nên $\mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{conf} \mid E$. Chúng ta cũng có được ràng buộc $\mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp E$ vì tất cả các đường từ \mathbf{X}_c đến \mathbf{A}_{conf} đều tồn tại collider (collider \mathbf{X} trong $\mathbf{X}_c \rightarrow \mathbf{X} \rightarrow \mathbf{A}_{conf} \rightarrow E$, collider Y trong $\mathbf{X}_c \rightarrow Y \rightarrow C \rightarrow \mathbf{A}_{conf} \rightarrow E$). Từ đó, các ràng buộc được rút ra trong trường hợp này là:

$$\mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{conf}; \mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp E; \mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{conf} \mid E$$

Selected: Với dữ liệu quan sát được, chúng ta luôn xét điều kiện trên biến lựa chọn S . Từ đồ thị 3.5d, chúng ta có 2 đường đi từ \mathbf{X}_c đến \mathbf{A}_{sel} . Dù tồn tại collider \mathbf{X} trên đường đi $\mathbf{X}_c \rightarrow \mathbf{X} \rightarrow \mathbf{A}_{sel}$, nhưng ở đường đi còn lại $\mathbf{X}_c \rightarrow Y \rightarrow S \rightarrow \mathbf{A}_{sel}$ tồn tại collider S và chúng ta luôn xét điều kiện trên S nên theo d-separation đây là một đường đi không bị chặn suy ra $\mathbf{X}_c \not\perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{sel}$. Khi ta xét điều kiện trên Y , đường đi từ \mathbf{X}_c đến \mathbf{A}_{sel} bị chặn, nên chúng ta rút ra được $\mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{sel} \mid Y$. Hơn nữa, khi xét điều kiện trên E vẫn thỏa mãn vì E không là collider trên bất kì đường đi nào từ \mathbf{X}_c đến \mathbf{A}_{sel} suy ra $\mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{sel} \mid Y, E$. Trong trường hợp này chúng ta rút ra được các điều kiện:

$$\mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{sel} \mid Y; \mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp \mathbf{A}_{sel} \mid Y, E$$

Việc rút ra các ràng buộc độc lập có điều kiện trên là cần thiết trong

bài toán khái quát miền. Kaur và cộng sự [9] đã chứng minh được rằng đối với đồ thị nhân quả DAG \mathcal{G} trên $\langle \mathbf{X}_c, \mathbf{X}, \mathbf{A}, Y \rangle$ và bộ dữ liệu tương ứng $(\mathbf{x}_i, \mathbf{a}_i, y_i)_{i=1}^n$ được sinh từ đồ thị này, các tính chất của $\mathbf{X}_c, \mathbf{X}, \mathbf{A}$ và Y tương tự như đồ thị ở hình 3.4 (ngoại trừ việc chia \mathbf{A} thành các tập con nhỏ hơn). Cho $\mathcal{P}_{\mathcal{G}}$ là tập hợp các phân bố tương ứng với đồ thị \mathcal{G} được tạo ra bằng cách thay đổi $P(\mathbf{A} | Y)$ nhưng không thay đổi $P(Y | \mathbf{X}_c)$. Khi đó, các ràng buộc độc lập có điều kiện thỏa mãn bởi \mathbf{X}_c là cần thiết cho một hàm dự đoán rủi ro (cross-entropy) trên $\mathcal{P}_{\mathcal{G}}$. Nghĩa là, nếu một hàm dự đoán cho Y không thỏa bất kỳ ràng buộc nào trong số các ràng buộc này thì tồn tại một phân bố dữ liệu $P' \in \mathcal{P}_{\mathcal{G}}$ sao cho độ rủi ro của hàm dự đoán sẽ cao hơn độ rủi ro của nó trong các phân bố khác.

Do đó, cho một đồ thị nhân quả DAG, sử dụng d-separation trên \mathbf{X}_c và các biến quan sát được, chúng ta có thể rút ra được các ràng buộc regularization chính xác để áp dụng cho ϕ (ϕ là biểu diễn của dữ liệu).

Tóm lại, ở **pha I** chúng ta cần rút ra các điều kiện độc lập chính xác thỏa mãn bởi \mathbf{X}_c và các biến quan sát được ứng với đồ thị DAG thể hiện quá trình sinh bộ dữ liệu mà chúng ta cần giải quyết. Nếu quá trình sinh dữ liệu thỏa mãn đồ thị canonical graph 3.4, CACM yêu cầu người dùng xác định loại quan hệ cho từng thuộc tính và sử dụng các ràng buộc chính xác Kaur và cộng sự đã chỉ ra được ứng với từng loại thay đổi phân bố mà chúng em đã trình bày ở trên. Đối với những bộ dữ liệu khác không thỏa mãn đồ thị canonical graph 3.4, CACM yêu cầu một đồ thị nhân quả miêu tả quá trình sinh dữ liệu và sử dụng các bước sau để rút ra các ràng buộc độc lập. Cho \mathcal{V} là tập hợp các biến quan sát được trong đồ thị ngoại trừ Y , và C là tập hợp các ràng buộc.

1. Đối với từng biến quan sát được $V \in \mathcal{V}$, kiểm tra: nếu (\mathbf{X}_c, V) d-separated, thêm $\mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp V$ vào C .
2. Nếu không, kiểm tra nếu (\mathbf{X}_c, V) d-separated điều kiện trên bất kỳ tập con Z của các biến quan sát được còn lại trong $\mathcal{Z} = \{Y\} \cup \mathcal{V} \setminus \{V\}$. Với mỗi tập con Z với d-separation, thêm $\mathbf{X}_c \perp\!\!\!\perp V | Z$ vào C .

Pha II: Áp dụng Regularization penalty sử dụng các ràng buộc đã rút ra

Trong **pha II**, CACM áp dụng các ràng buộc đã được rút ra từ **pha I** để tính penalty trong kỹ thuật regularization và cộng vào hàm lỗi ERM tiêu chuẩn, $g_1, \phi = \operatorname{argmin}_{g_1, \phi} \ell(g_1(\phi(x)), y) + \operatorname{RegPenalty}$, với ℓ là hàm lỗi cross-entropy. Kaur và cộng sự sử dụng Maximum Mean Discrepancy (MMD) để tính penalty. Công thức tính regularization penalty ứng với đồ thị canonical 3.4 $\mathcal{V} = \mathbf{A}$ tương ứng với từng loại thay đổi phân bố như sau:

$$\operatorname{RegPenalty}_{\mathbf{A}_{ind}} = \sum_{i=1}^{|E|} \sum_{j>i} \operatorname{MMD}(P(\phi(x) \mid a_{i,ind}), P(\phi(x) \mid a_{j,ind})) \quad (3.3)$$

$$\operatorname{RegPenalty}_{\mathbf{A}_{cause}} = \sum_{|E|} \sum_{y \in Y} \sum_{i=1}^{|\mathbf{A}_{cause}|} \sum_{j>i} \operatorname{MMD}(P(\phi(x) \mid a_{i,cause}, y), P(\phi(x) \mid a_{j,cause}, y)) \quad (3.4)$$

$$\operatorname{RegPenalty}_{\mathbf{A}_{conf}} = \sum_{|E|} \sum_{i=1}^{|\mathbf{A}_{conf}|} \sum_{j>i} \operatorname{MMD}(P(\phi(x) \mid a_{i,conf}), P(\phi(x) \mid a_{j,conf})) \quad (3.5)$$

$$\operatorname{RegPenalty}_{\mathbf{A}_{sel}} = \sum_{|E|} \sum_{y \in Y} \sum_{i=1}^{|\mathbf{A}_{conf}|} \sum_{j>i} \operatorname{MMD}(P(\phi(x) \mid a_{i,sel}, y), P(\phi(x) \mid a_{j,sel}, y)) \quad (3.6)$$

Trong \mathbf{A} bao gồm nhiều thuộc tính khác nhau, CACM sẽ tính penalty dựa vào loại thay đổi ứng với từng thuộc tính. Mục đích của nhóm tác giả là tối thiểu sự khác biệt phân bố giữa $P(\phi(x) \mid A = a_i)$ và $P(\phi(x) \mid A = a_j)$ cho tất cả giá trị i, j của A . Tuy nhiên, vì cùng một ràng buộc được áp dụng trên E , nên việc áp dụng ràng buộc trên E (nếu có) sẽ hiệu quả về mặt thống kê vì có thể có nhiều giá trị liên quan chặt chẽ của A trong một miền xác định. Từ đó, Kaur và cộng sự áp dụng ràng buộc lên phân bố $P(\phi(x) \mid E = E_i)$ và $P(\phi(x) \mid E = E_j)$ nếu E quan sát được (A có thể quan sát được hoặc không), nếu không thì họ sẽ áp dụng ràng buộc trên

A [9].

Thuật toán CACM cho một đồ thị tổng quát \mathcal{G} :

Thuật toán 2 CACM

Đầu vào: Bộ dữ liệu $(\mathbf{x}_i, \mathbf{a}_i, y_i)_{i=1}^n$, đồ thị nhân quả DAG \mathcal{G}

Đầu ra: Hàm $g(x) = g_1(\phi(x)) : \mathbf{X} \rightarrow Y$

$\mathcal{A} \leftarrow$ tập hợp các biến quan sát được trong \mathcal{G} ngoại trừ Y, E

$C \leftarrow \{\}$ \triangleright ảnh xạ của A tới A_s

Pha I: Rút ra các ràng buộc độc lập chính xác

for $A \in \mathcal{A}$ **do**

if (X_c, A) d-separated **then**

$X_c \perp\!\!\!\perp A$ là một ràng buộc độc lập hợp lệ

else if (X_c, A) d-separated bởi bất kỳ tập con A_s của các biến quan sát còn lại trong $A \setminus \{A\} \cup \{Y\}$ **then**

$X_c \perp\!\!\!\perp A \mid A_s$ là một ràng buộc độc lập hợp lệ

$C[A] = A_s$

Pha II: Áp dụng Regularization penalty sử dụng các ràng buộc đã rút ra

for $A \in \mathcal{A}$ **do**

if $X_c \perp\!\!\!\perp A$ **then**

$RegPenalty_A = \sum_{|E|} \sum_{i=1}^{|A|} \sum_{j>i} \text{MMD}(P(\phi(x) \mid A_i), P(\phi(x) \mid A_j))$

else if $A \in C$ **then**

$A_s = C[A]$

$RegPenalty_A = \sum_{|E|} \sum_{a \in A_s} \sum_{i=1}^{|A|} \sum_{j>i} \text{MMD}(P(\phi(x) \mid A_i, a), P(\phi(x) \mid A_j, a))$

$RegPenalty = \sum_{A \in \mathcal{A}} \lambda_A RegPenalty_A$

$g_1, \phi = \arg \min_{g_1, \phi} \ell(g_1(\phi(x)), y) + RegPenalty$

Chương 4

Thí nghiệm

Trong chương này, chúng em sẽ trình bày các thí nghiệm và kết quả đạt được để đánh giá phương pháp CACM đã được trình bày ở chương 3. Chúng em sử dụng bộ dữ liệu MNIST và small NORB để thí nghiệm và nhận thấy kết quả tương đồng với bài báo gốc. Bởi vì các thí nghiệm của bài báo gốc chỉ sử dụng các bộ dữ liệu ảnh, nên nhóm quyết định thí nghiệm trên bộ dữ liệu văn bản CivilComments [10] để đánh giá hiệu quả của thuật toán trong việc phân loại văn bản. Đồng thời, chúng em cũng mở rộng các thí nghiệm để kiểm tra hiệu suất của mô hình được huấn luyện bằng phương pháp CACM khi nhận vào ràng buộc sai. Các thí nghiệm cũng được thực hiện trên phương pháp ERM và CORAL để so sánh.

4.1 Các thiết lập thí nghiệm

4.1.1 Các bộ dữ liệu

MNIST

MNIST là bộ dữ liệu ảnh viết tay của các chữ số từ 0 đến 9. Bài toán đặt ra là phân loại các ảnh theo hai lớp: lớp 0 là ảnh của chữ số bé hơn 5, lớp 1 là ảnh của chữ số lớn hơn hoặc bằng 5. Chúng em sử dụng bộ dữ liệu này để tạo ra một bộ dữ liệu Colored MNIST [1] (hình 4.1a) có

	Train				Test	
	0.9		0.8		0.1	
Y=0						
Y=1						

(a) Colored MNIST

	Train				Test	
	15°		60°		90°	
Y=0						
Y=1						

(b) Rotated MNIST

	Train				Test	
	(0.9, 15°)		(0.8, 60°)		(0.1, 90°)	
Y=0						
Y=1						

(c) Colored+Rotated MNIST

Hình 4.1: Một số mẫu của các bộ dữ liệu MNIST

$A_{cause} = color(C)$, nghĩa là ảnh đầu vào sẽ được thay đổi màu sắc dựa trên nhãn tương ứng (màu đỏ cho nhãn 0 và màu xanh lá cho nhãn 1). Kế tiếp, chúng em tạo một bộ dữ liệu Rotated MNIST [4] (hình 4.1b) với $A_{ind} = rotate(R)$. Trong đó, thuộc tính rotate của các ảnh khác nhau giữa các miền. Cuối cùng, chúng em tạo ra bộ dữ liệu Colored+Rotated MNIST (hình 4.1c) với đa thuộc tính gồm $A_{cause} = C$ và $A_{ind} = R$, là kết hợp hai thuộc tính từ hai bộ dữ liệu trước. Mỗi bộ dữ liệu bao gồm 3 miền dữ liệu: $D_1, D_2 \in \mathcal{D}_{train}$, $D_3 \in \mathcal{D}_{test}$. Bên cạnh đó, mỗi miền dữ liệu đều có 25% nhãn nhiễu.

Đối với bộ dữ liệu có $A_{cause} = C$, mỗi miền dữ liệu D_i có tương quan $corr_i$ giữa C với nhãn Y , và $corr_i = P(Y = 0|C = 0) = P(Y = 1|C = 1)$. Trong các thí nghiệm của chúng em thì $corr_1 = 0.9$, $corr_2 = 0.8$, $corr_3 = 0.1$.

Đối với bộ dữ liệu có $A_{ind} = R$, tất cả ảnh của mỗi miền dữ liệu D_i bị xoay một góc r_i . Trong các thí nghiệm của chúng em thì $r_1 = 15^\circ$, $r_2 = 60^\circ$, $r_3 = 90^\circ$.

small NORB

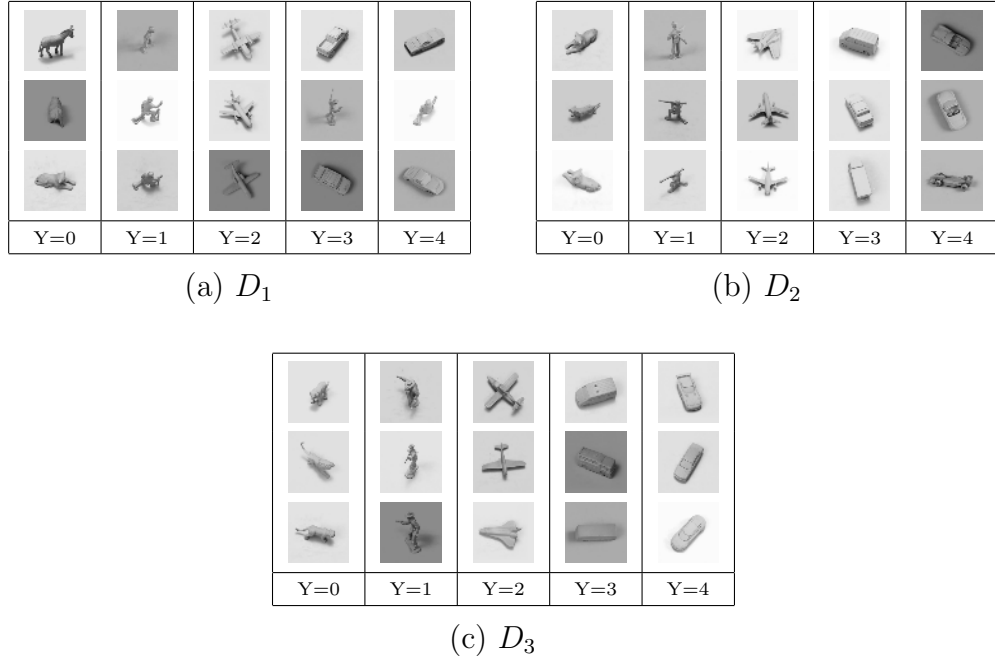
small NORB là bộ dữ liệu ảnh của 50 món đồ chơi gồm 5 lớp: động vật bốn chân, nhân vật, máy bay, xe tải, xe ô tô. Các vật thể được chụp bởi 2 camera, dưới 6 điều kiện ánh sáng, 9 độ cao và 18 góc phương vị. Tập huấn luyện và tập kiểm tra của bộ dữ liệu small NORB được tạo ra từ 2 tập đồ chơi khác nhau cho nên có sự tương quan giữa X_c và E . Chúng em tạo ra một bộ dữ liệu Lighting small NORB với $A_{cause} = \text{lighting}$, một bộ dữ liệu Azimuth small NORB với $A_{ind} = \text{azimuth}$. Sau đó, chúng em tạo ra bộ dữ liệu Lighting+Azimuth small NORB (hình 4.2) với đa thuộc tính gồm $A_{cause} = \text{lighting}$ và $A_{ind} = \text{azimuth}$. Mỗi bộ dữ liệu bao gồm 3 miền dữ liệu: $D_1, D_2 \in \mathcal{D}_{train}$, $D_3 \in \mathcal{D}_{test}$. Bên cạnh đó, mỗi miền dữ liệu đều có 5% nhãn nhiễu.

Đối với bộ dữ liệu có $A_{cause} = \text{lighting}$, mỗi miền dữ liệu D_i có tương quan $corr_i$ giữa lighting với nhãn Y , và $corr_i = P(Y = 0|C = 0) = P(Y = 1|C = 1) = P(Y = 2|C = 2) = P(Y = 3|C = 3) = P(Y = 4|C = 4)$. Trong các thí nghiệm của chúng em thì $corr_1 = 0.9$, $corr_2 = 0.95$, $corr_3 = 0.0$.

Đối với bộ dữ liệu có $A_{ind} = \text{azimuth}$, tất cả ảnh của cùng một miền dữ liệu sẽ có giá trị azimuth thuộc về cùng một nhóm. Nghĩa là, tất cả ảnh của miền D_1 sẽ có giá trị azimuth thuộc về nhóm 1 (từ 0 đến 5), tất cả ảnh của miền D_2 sẽ có giá trị azimuth thuộc về nhóm 2 (từ 6 đến 11), tất cả ảnh của miền D_3 sẽ có giá trị azimuth thuộc về nhóm 3 (từ 12 đến 17).

CivilComments

CivilComments là bộ dữ liệu bao gồm 450,000 bình luận của các bài viết trên mạng. Mỗi bình luận được gán nhãn là độc hại hoặc không độc hại. Bộ dữ liệu còn bao gồm 8 thuộc tính về dữ liệu được thu thập, cho biết mỗi bình luận có nhắc đến 8 nhóm danh tính: nam, nữ, LGBTQ, Thiên chúa giáo, Hồi giáo, tôn giáo khác, người da đen, người da trắng hay

Hình 4.2: Một số mẫu của bộ dữ liệu Lighting+Azimuth small NORB

không. Một số mẫu dữ liệu được trình bày trong bảng 4.1.

Độc hại	Bình luận	Nam	Nữ	LGBTQ	Da trắng	Da đen	...
0	I applaud your father. He was a good man! We need more like him.	1	0	0	0	0	...
0	As a Christian, I will not be patronizing any of those businesses.	0	0	0	0	0	...
0	What do Black and LGBT people have to do with bicycle licensing?	0	0	1	0	0	...
0	Government agencies track down foreign bad- dies and protect law-abiding white citizens. How many shows does that describe?	0	0	0	1	0	...
1	Maybe you should learn to write a coherent sentence so we can understand WTF your point is.	0	0	0	0	0	...

Bảng 4.1: Một số mẫu của bộ dữ liệu CivilComments

4.1.2 Các kiến trúc cụ thể của mạng nơ-ron

Trong các thí nghiệm với bộ dữ liệu MNIST và small NORB, chúng em sử dụng mô hình tuần tự gồm hai thành phần: bộ học đặc trưng để trích xuất đặc trưng của ảnh, bộ phân loại dựa vào các đặc trưng học được để dự đoán nhãn đầu ra. Bộ học đặc trưng dành cho bộ dữ liệu MNIST là

một FCFFNN đã được trình bày ở mục 2.1.1, nó sẽ làm phẳng hình ảnh đầu vào và đưa qua mạng mã hóa để rút ra đặc trưng. Bộ học đặc trưng dành cho bộ dữ liệu small NORB là mạng ResNet-18 (được huấn luyện trước trên tập ImageNet).

Trong các thí nghiệm với bộ dữ liệu CivilComments, chúng em sử dụng mô hình DistilBERT [16]. Chúng em cài đặt mô hình dựa trên mô hình DistilBERT-base-uncased và DistilBertTokenizerFast của thư viện Transformers.

Sau đây, chúng em xin trình bày chi tiết các cấu trúc mạng nơ-ron được sử dụng trong các thí nghiệm.

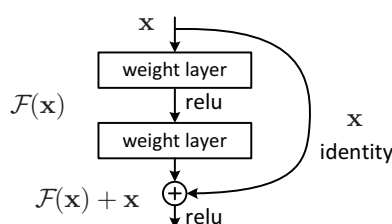
Kiến trúc ResNet-18

ResNet là một kiến trúc CNN được đề xuất trong bài báo Deep Residual Learning for Image Recognition của nhóm tác giả Microsoft Research [6]. Đặc điểm của ResNet có các kết nối phần dư (residual connections), hay còn được gọi là đường tắt (shortcuts). Các kết nối này giải quyết được vấn đề gradient biến mất và cũng được sử dụng trong kiến trúc Transformer đã được trình bày ở mục 3.1.2.

Thành phần chính của ResNet là các khối phần dư (residual blocks) (hình 4.3). Trong khối phần dư, có các đường tắt nhảy qua một hoặc vài lớp. Các khối phần dư cho phép xây dựng mạng nơ-ron sâu hơn với rất nhiều lớp (152 lớp trong ResNet-152) mà vẫn có thể được huấn luyện hiệu quả. Mạng nơ-ron sâu, nhiều lớp có thể học được các đặc trưng phức tạp hơn nên có thể hoạt động tốt hơn. Trong khối phần dư, đầu ra của một chuỗi các lớp sẽ được cộng thêm giá trị đầu vào. Đây gọi là ánh xạ danh tính (identity mapping), có thể được biểu diễn bằng công thức:

$$\mathbf{y} = \mathcal{F}(\mathbf{x}) + \mathbf{x} \quad (4.1)$$

ResNet-18 là phiên bản đơn giản của ResNet. ResNet-18 cần tương đối ít chi phí tính toán mà vẫn có hiệu suất tốt nên thường được sử dụng làm

Hình 4.3: Khối phần dư

mô hình cơ sở. ResNet-18 bao gồm 18 lớp, có cấu trúc như sau:

- **Lớp tích chập đầu tiên.** Bao gồm 64 nhân có kích thước 7x7 và tổng hợp theo giá trị lớn nhất (max pooling).
- **Các khối phần dư.** Tại đây có 4 đoạn là conv2_x, conv3_x, conv4_x, conv5_x. Mỗi đoạn bao gồm 2 khối phần dư, mỗi khối phần dư bao gồm 2 lớp, mỗi lớp bao gồm các nhân có kích thước 3x3. Số lượng nhân của mỗi lớp trong 4 đoạn lần lượt là 64, 128, 256, 512. Các khối phần dư này bao gồm tổng cộng 16 lớp.
- **Lớp cuối cùng.** Tại đây có tổng hợp theo giá trị trung bình (average pooling), lớp kết nối đầy đủ, hàm softmax.

Kiến trúc DistilBERT

DistilBERT là phiên bản được chưng cất (distilled) từ BERT [3]. Nó có ít hơn 40% tham số, chạy nhanh hơn 60% trong khi giữ được hiệu suất tốt so với BERT. DistilBERT, cũng như BERT, là mô hình ngôn ngữ được xây dựng dựa trên kiến trúc Transformer được trình bày ở mục 3.1.2.

Kiến trúc của DistilBERT dùng trong thí nghiệm của chúng em gồm các thành phần sau:

- **Lớp đầu vào.** Nhận dữ liệu đầu vào đã được token hóa dưới dạng id và attention mask. Chúng em sử dụng DistilBertTokenizerFast của thư viện Transformers để token hóa các đầu vào.

- **Lớp mô hình đã được huấn luyện trước.** Chúng em sử dụng mô hình DistilBERT-base-uncased của thư viện Transformers đã được huấn luyện trước. Lớp này được sử dụng để tạo ra biểu diễn của dữ liệu đầu vào. Do được huấn luyện trước với bộ dữ liệu khổng lồ, lớp này giúp học được biểu diễn chính xác giàu ngữ cảnh của dữ liệu, từ đó mô hình có thể đưa ra dự đoán chính xác.
- **Lớp tuyến tính tiền phân lớp.** Lớp tuyến tính nhận biểu diễn của dữ liệu để trích xuất các đặc trưng.
- **Lớp kết nối đầy đủ.** Lớp kết nối đầy đủ nhận vào các đặc trưng và tính toán xác suất của 2 lớp đầu ra.

4.2 Các thí nghiệm

4.2.1 So sánh kết quả cài đặt của khóa luận với bài báo gốc

Chúng em cài đặt lại các thí nghiệm sử dụng hai bộ dữ liệu MNIST và small NORB dựa theo các mô tả của bài báo gốc. Với các bộ MNIST, kích thước của mỗi batch là 64, mô hình được huấn luyện 5000 bước. Còn với các bộ small NORB, kích thước mỗi batch là 128, mô hình được huấn luyện 2000 bước.

Với mỗi thí nghiệm, chúng em tiến hành tìm kiếm ngẫu nhiên bộ 20 bộ tham số và dùng các bộ này để huấn luyện mô hình. Quá trình này được lặp lại 3 lần với 3 random seeds khác nhau. Với mỗi random seed, chúng em chọn ra một mô hình được huấn luyện có độ chính xác cao nhất. Sau đó chúng em dựa trên kết quả của 3 mô hình này để tính kết quả trung bình và độ lệch chuẩn. Các tham số được tìm kiếm ngẫu nhiên dựa trên các phân bố được nêu ra trong bảng 4.2. Các thí nghiệm này được chạy trên Kaggle với 2 GPU NVIDIA T4.

Trường hợp	Siêu tham số
FCFFNN	learning rate: [1e-2, 1e-3, 1e-4, 1e-5] dropout: 0
ResNet	learning rate: [1e-2, 1e-3, 1e-4, 1e-5] dropout: [0, 0.1, 0.5]
MNIST	weight decay: 0 generator weight decay: 0
khác MNIST	weight decay: $10^{\text{Uniform}(-6, -2)}$ generator weight decay: $10^{\text{Uniform}(-6, -2)}$
CORAL	λ : [0.1, 1, 10, 100]
CACM	λ : [0.1, 1, 10, 100] γ : [0.01, 0.0001, 0.000001]

Bảng 4.2: Các giá trị để điều chỉnh siêu tham số

Kết quả thí nghiệm

Các kết quả thí nghiệm trên bộ MNIST và small NORB được trình bày trong bảng 4.3.

So sánh với mô hình được huấn luyện với phương pháp ERM và CORAL, ta thấy độ chính xác của mô hình huấn luyện bằng phương pháp CACM có độ chính xác cao hơn trong đa số trường hợp, và vượt trội trong vài trường hợp.

Đầu tiên, trong trường hợp Colored MNIST với $A_{cause} = color$, CACM cho ra mô hình có độ chính xác cao áp đảo so với ERM lẫn CORAL, cho thấy độ hiệu quả của ràng buộc mà CACM sử dụng đối với thay đổi *Causal* có trong dữ liệu. Kết quả trên trường hợp Lighting small NORB với $A_{cause} = lighting$ củng cố cho phát biểu trên.

Kế tiếp, với trường hợp Rotated MNIST với $A_{ind} = rotation$ và Azimuth small NORB với $A_{ind} = azimuth$, các mô hình được huấn luyện bởi cả 3 phương pháp có độ chính xác gần nhau, không có sự chênh lệch quá nhiều. Điều này cho thấy các ràng buộc của CACM đối với thay đổi

Algo	MNIST			small NORB		
	<i>color</i>	Accuracy <i>rotation</i>	<i>col+rot</i>	<i>lighting</i>	Accuracy <i>azimuth</i>	<i>light+azi</i>
Các kết quả trong bài báo gốc [9]						
ERM	30.9 \pm 1.6	61.9 \pm 0.5	25.2 \pm 1.3	65.5 \pm 0.7	78.6 \pm 0.7	64.0 \pm 1.2
CORAL	28.5 \pm 0.8	62.5 \pm 0.7	23.5 \pm 1.1	64.7 \pm 0.5	77.2 \pm 0.7	62.9 \pm 0.3
CACM	70.4 \pm 0.5	62.4 \pm 0.4	54.1 \pm 1.3	85.4 \pm 0.5	80.5 \pm 0.6	69.6 \pm 1.6
Các kết quả từ thí nghiệm của khóa luận						
ERM	30.8 \pm 0.6	61.6 \pm 0.2	25.5 \pm 1.0	70.8 \pm 1.7	77.6 \pm 0.7	64.1 \pm 4.3
CORAL	30.7 \pm 0.3	61.3 \pm 0.9	24.9 \pm 1.6	72.2 \pm 2.5	77.8 \pm 1.3	68.0 \pm 3.2
CACM	72.0 \pm 0.7	61.9 \pm 0.6	49.5 \pm 0.3	86.8 \pm 3.4	77.5 \pm 1.8	76.7 \pm 4.7

Bảng 4.3: Kết quả thí nghiệm trên các bộ dữ liệu MNIST và small NORB

Independent không cải thiện được hiệu suất của mô hình so với ERM hay CORAL.

Trong trường hợp Colored+Rotated MNIST với sự thay đổi trên đa thuộc tính là $A_{cause} = color$ và $A_{ind} = rotation$ thì 2 phương pháp ERM và CORAL cho ra mô hình có hiệu suất thấp. Trong khi đó, các ràng buộc của CACM giúp cho hiệu suất của mô hình tăng đáng kể, mặc dù cũng không quá cao.

Đối với trường hợp Lighting+Azimuth small NORB với sự thay đổi trên đa thuộc tính là $A_{cause} = lighting$ và $A_{ind} = azimuth$, cả 3 mô hình đều có hiệu suất khá. Mô hình huấn luyện bởi phương pháp CACM có độ chính xác cao hơn vài phần trăm so với 2 mô hình còn lại.

Hai trường hợp Colored+Rotated MNIST và Lighting+Azimuth small NORB cho thấy CACM hiệu quả hơn trong bài toán khái quát miền dưới sự thay đổi phân bố trên đa thuộc tính. Lí do chính là vì CACM áp dụng các ràng buộc khác nhau cho từng loại thay đổi khác nhau trong khi các phương pháp khác chỉ có ràng buộc cố định.

4.2.2 Áp dụng CACM cho dữ liệu ảnh thực tế

4.2.3 Áp dụng CACM cho dữ liệu văn bản thực tế

Nhóm tác giả của bài báo gốc đã tiến hành thí nghiệm đánh giá hiệu suất thuật toán CACM trên các tập dữ liệu hình ảnh như MNIST, small NORB, Waterbird mà không thí nghiệm trên dữ liệu văn bản. Chúng em quyết định thực hiện thí nghiệm trên tập dữ liệu CivilComments, một bộ dữ liệu văn bản thực tế để đánh giá hiệu suất của mô hình được huấn luyện bằng thuật toán CACM.

Để đánh giá hiệu suất mô hình, chúng ta dùng worst-group accuracy, nghĩa là độ chính xác thấp nhất của các nhóm trong dữ liệu kiểm tra. Các nhóm trong dữ liệu kiểm tra được chia ra bởi các danh tính và nhãn đầu ra. Các nhóm đó là nam-độc hại, nam-không độc hại, nữ-độc hại, nữ-không độc hại,... Từ 8 danh tính và 2 nhãn, chúng ta có được 16 nhóm. Bởi vì mô hình có thể học các tương quan sai trong dữ liệu, cho rằng một số danh tính nhất định sẽ quyết định nhãn đầu ra, nên việc huấn luyện mô hình có độ chính xác cao trên tất cả các nhóm là mục tiêu được hướng tới.

Trước khi tiến hành huấn luyện mô hình với phương pháp CACM, chúng em thực hiện tiền xử lý dữ liệu huấn luyện. Nhằm mô phỏng quá trình thay đổi phân bố dữ liệu có trong các nhóm dữ liệu kiểm tra, chúng em tiến hành gom nhóm dữ liệu huấn luyện với cách tiến hành tương tự. Nghĩa là, chúng em gom nhóm dữ liệu huấn luyện dựa trên danh tính và nhãn đầu ra. Các điểm dữ liệu có nhắc đến nhiều danh tính thì sẽ đồng thời được chia ra cho các nhóm tương ứng. Các điểm dữ liệu không nhắc đến danh tính nào thì sẽ bị bỏ qua. Với cách gom nhóm này, chúng em tạo ra một thuộc tính mới là *identity*. Thuộc tính này có giá trị từ 0 đến 8, cho biết bình luận nhắc đến danh tính nào. Do bộ dữ liệu được thu thập trong khoảng giới gian ngắn, yếu tố thời gian có thể ảnh hưởng đến dữ liệu thu thập được. Trong một thời điểm nhất định, các bài viết và bình luận trên mạng sẽ nhắc đến nhiều hơn một số danh tính nào đấy tùy

Algo	CivilComments	
	Worst-group Accuracy	
	1	16
CACM ($\lambda = 0$)		54.4
CACM		67.9

Bảng 4.4: Kết quả thí nghiệm với bộ dữ liệu CivilComments bằng cách gom nhóm theo danh tính và nhân.

vào tình hình chính trị, xã hội,... Nếu tại thời điểm thu thập dữ liệu có các xung đột hoặc căng thẳng xã hội thì các bình luận cũng có xu hướng mang tính độc hại nhiều hơn. Các sự kiện diễn ra tại thời điểm thu thập có ảnh hưởng đến nội dung các bài viết trên mạng cũng như các bình luận của chúng. Đồng thời các sự kiện này cũng ảnh hưởng đến xu hướng độc hại hay không của các bình luận. Do vậy, chúng em kết luận thuộc tính *identity* có quan hệ *Confounded* với nhân đầu ra.

Chúng em tiến hành thí nghiệm với phương pháp CACM bằng dữ liệu huấn luyện được xử lý như trên. Để đánh giá hiệu quả của các ràng buộc mà CACM đưa ra, chúng em cũng tiến hành thí nghiệm bằng phương pháp CACM với $\lambda = 0$ (bỏ qua *RegPenalty*). Các kết quả được trình bày trong bảng 4.4.

So sánh với CORAL

Trong bài báo [10], Koh và cộng sự đã tiến hành huấn luyện nhiều mô hình với nhiều phương pháp khác nhau trên bộ dữ liệu CivilComments trong đó có CORAL. Với CORAL, Koh và cộng sự nhận thấy độ worst-group accuracy trên các nhóm có nhắc đến danh tính da đen là thấp nhất. Vì thế, họ đã tiến hành gom nhóm dữ liệu đầu vào theo danh tính này và nhân thành 4 nhóm để huấn luyện mô hình. Chúng em cũng thực hiện gom nhóm dữ liệu như vậy để huấn luyện mô hình bằng phương pháp CACM để so sánh hiệu quả so với CORAL.

Chương 5

Tổng kết và hướng phát triển

Danh mục công trình của tác giả

1. Tạp chí ABC
2. Tạp chí XYZ

Tài liệu tham khảo

Tiếng Anh

- [1] Arjovsky, Martin et al. “Invariant risk minimization”. In: *arXiv preprint arXiv:1907.02893* (2019).
- [2] Christie, Gordon et al. “Functional map of the world”. In: *Proceedings of the IEEE Conference on Computer Vision and Pattern Recognition*. 2018, pp. 6172–6180.
- [3] Devlin, Jacob et al. *BERT: Pre-training of Deep Bidirectional Transformers for Language Understanding*. 2019. arXiv: 1810.04805 [cs.CL].
- [4] Ghifary, Muhammad et al. “Domain generalization for object recognition with multi-task autoencoders”. In: *Proceedings of the IEEE international conference on computer vision*. 2015, pp. 2551–2559.
- [5] Goodfellow, Ian, Bengio, Yoshua, and Courville, Aaron. *Deep Learning*. <http://www.deeplearningbook.org>. MIT Press, 2016.
- [6] He, Kaiming et al. “Deep residual learning for image recognition”. In: *Proceedings of the IEEE conference on computer vision and pattern recognition*. 2016, pp. 770–778.
- [7] Heavenarchive, Will Douglas. *Hundreds of AI tools have been built to catch covid. None of them helped*. <https://www.technologyreview.com/2021/07/30/1030329/machine-learning-ai-failed-covid-hospital-diagnosis-pandemic/>. [Online; accessed 30-July-2021]. 2021.

- [8] Hochreiter, Sepp and Schmidhuber, Jürgen. “Long short-term memory”. In: *Neural computation* 9.8 (1997), pp. 1735–1780.
- [9] Kaur, Jivat Neet, Kiciman, Emre, and Sharma, Amit. “Modeling the data-generating process is necessary for out-of-distribution generalization”. In: *International Conference on Learning Representations*. 2022.
- [10] Koh, Pang Wei et al. “Wilds: A benchmark of in-the-wild distribution shifts”. In: *International conference on machine learning*. PMLR. 2021, pp. 5637–5664.
- [11] LeCun, Yann et al. “Gradient-based learning applied to document recognition”. In: *Proceedings of the IEEE* 86.11 (1998), pp. 2278–2324.
- [12] Li, Da et al. “Learning to generalize: Meta-learning for domain generalization”. In: *AAAI*. 2018.
- [13] Liu, Jiashuo et al. “Towards out-of-distribution generalization: A survey”. In: *arXiv preprint arXiv:2108.13624* (2021).
- [14] Rumelhart, David E, Hinton, Geoffrey E, and Williams, Ronald J. “Learning Internal Representations by Error Propagation, Parallel Distributed Processing, Explorations in the Microstructure of Cognition, ed. DE Rumelhart and J. McClelland. Vol. 1. 1986”. In: *Biometrika* 71 (1986), pp. 599–607.
- [15] Sagawa, Shiori et al. “Distributionally robust neural networks for group shifts: On the importance of regularization for worst-case generalization”. In: *arXiv preprint arXiv:1911.08731* (2019).
- [16] Sanh, Victor et al. “DistilBERT, a distilled version of BERT: smaller, faster, cheaper and lighter”. In: *arXiv preprint arXiv:1910.01108* (2020).
- [17] Simonyan, Karen and Zisserman, Andrew. “Very deep convolutional networks for large-scale image recognition”. In: *International Conference on Learning Representations*. 2014.

- [18] Sun, Baochen, Feng, Jiashi, and Saenko, Kate. “Return of frustratingly easy domain adaptation”. In: *Proceedings of the AAAI conference on artificial intelligence*. Vol. 30. 1. 2016.
- [19] Vaswani, Ashish et al. “Attention is all you need”. In: *Advances in neural information processing systems* 30 (2017).
- [20] Veitch, Victor et al. “Counterfactual invariance to spurious correlations: Why and how to pass stress tests”. In: *arXiv preprint arXiv:2106.00545* (2021).
- [21] Wang, Jindong et al. “Generalizing to unseen domains: A survey on domain generalization”. In: *IEEE Transactions on Knowledge and Data Engineering* (2022).
- [22] Wang, Jindong et al. “Generalizing to unseen domains: A survey on domain generalization”. In: *IEEE transactions on knowledge and data engineering* 35.8 (2022), pp. 8052–8072.
- [23] Wu, Yu-chen and Feng, Jun-wen. “Development and application of artificial neural network”. In: *Wireless Personal Communications* 102 (2018), pp. 1645–1656.
- [24] Zhang, Hongyi et al. “mixup: Beyond empirical risk minimization”. In: *ICLR* (2017).

Phụ lục A

Ngữ pháp tiếng Việt

Đây là phụ lục.

Phụ lục B

Ngữ pháp tiếng Nôm

Đây là phụ lục 2.